

## **Utveckling och genomförande av regionala klimat- och energi- strategier 2010–2014**

Redovisning av uppdrag som anges i Energi-  
myndighetens regleringsbrev 2014 och 2015

*ER 2015:13*

Böcker och rapporter utgivna av Statens  
energimyndighet kan beställas via  
[www.energimyndigheten.se](http://www.energimyndigheten.se)  
Orderfax: 08-505 933 99  
e-post: [energimyndigheten@cm.se](mailto:energimyndigheten@cm.se)

© Statens energimyndighet

ER 2015:13

ISSN 1403-1892

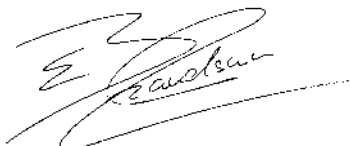
# Förord

Sedan 2008 har länsstyrelserna haft uppdraget att i samverkan med regionala aktörer utarbeta regionala klimat- och energistrategier, vilka fyller en viktig funktion för det lokala och regionala arbetet för energiomställning och minskad klimatpåverkan.

I Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2014 anges att Energimyndigheten i samråd med Naturvårdsverket ska redovisa en analys avseende utveckling och genomförande av regionala klimat- och energistrategier under perioden 2010–2014. Denna rapport, som har tagits fram i samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket, syftar till att ge en bild av klimat- och energistrategiernas ambitionsnivåer, hur arbetet har utvecklats och vilket resultat som har uppnåtts i respektive län.

Denna rapport presenterar hur arbetet med regionala klimat- och energistrategier i Sveriges 21 län har utvecklats och genomförts under perioden 2010–2014. Analysen visar att arbetet har utvecklats i en positiv riktning, att länsstyrelserna generellt sett antar utmanande målsättningar för det regionala klimat- och energiarbetet och att en stor mängd insatser och åtgärder har genomförts under perioden.

Energimyndighetens och Naturvårdsverkets förhoppning är att analysen ska kunna utgöra en reflektion och vägledning för fortsatta framsteg i det regionala klimat- och energiarbetet.



Erik Brandsma

Energimyndigheten, 27 april 2015



# Innehåll

<b>1</b>	<b>Sammanfattning</b>	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>Inledning</b>	<b>7</b>
2.1	Uppdraget.....	7
2.2	Förutsättningar för länsstyrelsernas arbete .....	7
2.3	Tidigare analyser av arbetet med regionala klimat- och energistrategier.....	9
<b>3</b>	<b>Tillvägagångssätt</b>	<b>11</b>
3.1	Analysens frågeställningar.....	11
3.2	Insamling av material.....	12
3.3	Bearbetning av material .....	13
<b>4</b>	<b>Resultatredovisning</b>	<b>17</b>
4.1	Planering .....	17
4.2	Genomförande .....	25
4.3	Uppföljning/Utvärdering .....	29
<b>5</b>	<b>Framgångsfaktorer och hinder</b>	<b>33</b>
5.1	Framgångsfaktorer .....	33
5.2	Hinder.....	33
<b>6</b>	<b>Analysens frågeställningar</b>	<b>35</b>
6.1	Ambitionsnivåer.....	35
6.2	Arbetets utveckling .....	40
6.3	Konkret resultat.....	44
6.4	Samverkan.....	48
<b>7</b>	<b>Slutsatser och rekommendationer</b>	<b>51</b>
7.1	Slutsatser .....	51
7.2	Rekommendationer .....	52
<b>8</b>	<b>Bilagor</b>	<b>55</b>
8.1	Insatser och åtgärder inom transporter och fysisk planering .....	55
8.2	Insatser och åtgärder inom bostäder och lokaler.....	57

8.3	Insatser och åtgärder inom industri .....	58
8.4	Insatser och åtgärder inom förnybar energi .....	60
8.5	Insatser och åtgärder inom jordbruk och skogsbruk .....	62
8.6	Insatser och åtgärder inom beteende och konsumtion .....	63
8.7	Insatser och åtgärder inom miljödriven tillväxt .....	65
8.8	Insatser och åtgärder inom tvärsektoriellt arbete .....	66
8.9	Ekonomisk redovisning för 2010–2014 .....	68
8.10	Länens klimat-, energihushållnings- och förnybartmål .....	70
8.11	Enkätfrågor till länsstyrelserna .....	72
8.12	Intervjuguide Länsstyrelserna .....	80
8.13	Intervjuguide Energikontor .....	82
8.14	Om de länsvisa sammanställningarna .....	82
8.15	Länsvisa sammanställningar .....	85

# 1 Sammanfattning

Den här rapporten belyser utveckling och genomförande av arbetet med regionala klimat- och energistrategier under perioden 2010–2014 och syftar till att ge en bild av ambitionsnivåer, hur arbetet utvecklats och vilka konkreta resultat som uppnåtts i respektive län. Det regionala klimat- och energistrategiska arbetet utgår från länens förutsättningar och läge vilket medför skillnader i arbetets utformning och tillvägagångssätt. Fyra frågeställningar har formulerats för att belysa utveckling och genomförande av arbetet med regionala klimat- och energistrategier:

1. Vilka ambitionsnivåer för klimat- och energiarbetet anger länen i de regionala klimat- och energistrategierna?
2. Hur har arbetet med klimat- och energistrategier, åtgärdsplaner, samverkansforum och genomförande utvecklats under stödperioden?
3. Vilket konkret resultat kan urskiljas från arbetet med regionala klimat- och energistrategier?
4. Hur involveras berörda aktörer i arbetet med de regionala klimat- och energistrategierna?

Analysen visar att, med utgångspunkt i länsstyrelsernas uppdrag, arbetet har utvecklats, om än i olika takt, i en positiv riktning. Länsstyrelserna antar, ofta i regional och lokal samverkan, generellt sett utmanande målsättningar för det regionala klimat- och energiarbetet. Det saknas dock i flera fall en långsiktig målbild till 2050. Avsaknad av statistik om energitillförsel och energianvändning på grund av sekretesskäl samt brist på regionaliseringar av potentialbedömningar är problematiskt för uppföljning av arbetet.

Energi- och klimatfrågorna har prioriterats upp i länen och arbetet sker på ett allt mer strategiskt sätt, det vill säga utifrån strategiska dokument och åtgärdsplaner samt ökad hänsyn till samverkan och integrering med andra arbetsområden såsom hållbar tillväxt och miljömålsarbetet.

Konkreta resultat handlar framförallt om metodutveckling, etablering av samverkanstrukturer, kunskapsuppbyggnad och kunskapsöverföring. Analysen visar på en stor bredd och mängd av insatser och åtgärder som har genomförts inom ramen för arbetet med regionala klimat- och energistrategier.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har kommit fram till följande slutsatser:

- Länsstyrelserna antar generellt sett utmanande målsättningar för det regionala klimat- och energiarbetet. Det saknas ofta en långsiktig målbild till 2050. Mål om energieffektivisering bedöms av Länsstyrelserna som svårare att nå i jämförelse med andra mål.
- Målformuleringar som anges för det regionala klimat- och energiarbetet är många och ibland otydliga. Det kan göra det svårt att bedöma hur regionala

mål bidrar till nationella mål inom klimat- och energiområdet.

- Avsaknad av statistik om energitillförsel och energianvändning på grund av sekretesskäl samt brist på regionalisering av potentialbedömningar är problematiskt för det regionala klimat- och energiarbetet. Det försvårar uppföljning av arbetet och målsättningar för de länsstyrelser som inte har haft möjlighet att ta fram egna underlag såsom statistik, potentialbedömningar och kartläggningar.
- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats positivt. Mellan 200 och 600 åtgärder genomfördes årligen inom ramen för dessa strategier. Konkreta resultat från arbetet med regionala klimat- och energistrategier finns framförallt inom kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring mellan aktörer, metodutveckling och etablering av samverkansforum.
- Ungefär hälften av länsstyrelserna har förankrat strategiarbetet med hjälp av dialoger, workshoppar och arbetsgrupper medan den andra hälften har använt sig av samrådsprocesser, remisser och referensgrupper som medel för förankring.
- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren och länsstyrelserna framstår som en viktig regional aktör för att driva på och samordna det regionala klimat- och energiarbetet. Energi- och klimatfrågor har prioriterats upp i länen och arbetet har skett på ett alltmer strategiskt sätt för att prioritera och utvärdera insatser.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket anger rekommendationer för det fortsatta arbetet med regionala klimat- och energistrategier:

- Det strategiska arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren och det är viktigt att länsstyrelserna fortsätter att prioritera arbetet.
- För att minska sårbarhet och att inte tappa fart i arbetet, exempelvis vid vakanser, bör en mer stabil organisation för arbetet byggas.
- Samverkan mellan länsstyrelserna, energikontor och regionalt utvecklingsansvariga är fortsatt viktigt för att få kraft i det regionala klimat- och energiarbetet.
- Utförande av arbetet med regionala klimat- och energistrategier, bland annat avseende målformuleringar, kan med fördel bli mer enhetligt mellan länen.
- Det nationella arbetet med underlag i form av regional och lokal energi- och klimatstatistik bör utvecklas i samverkan med nationella, regionala och lokala aktörer.
- Fortsätta arbetet med att utveckla uppföljning av insatser och åtgärder, bland annat genom att sprida verktyg för utvärdering som tagits fram inom ramen för Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning (LEKS). Fortsatt forskning av effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier.
- Genomföra en fördjupad analys med fokus på att följa kedjan av länsstyrelsernas aktiviteter till tänkta resultat och effekter.



## 2 Inledning

### 2.1 Uppdraget

Sveriges 21 länsstyrelser beviljades under perioden 2010–2014 ett ekonomiskt stöd från Energimyndigheten för att arbeta med regionala klimat- och energistrategier. Stödet syftade till att stödja länsstyrelsernas arbete med strategisk samordning, vidareutveckling och genomförande av de regionala klimat- och energistrategierna och därmed bidra till att förverkliga den statliga politiken för energiomställning och minskad klimatpåverkan.

Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att i samråd med Naturvårdsverket redovisa en analys avseende de regionala klimat- och energistrategierna. Uppdraget anges i Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåren 2014 och 2015:

”Statens energimyndighet ska bistå länsstyrelserna i arbetet med regionala klimat- och energistrategier. Myndigheten ska till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 30 april 2015 i samråd med Naturvårdsverket redovisa en analys avseende utveckling och genomförande av regionala klimat- och energistrategier under perioden 2010–2014. Rapporten ska ge en bild av ambitionsnivåer och hur arbetet utvecklats och vilka konkreta resultat som uppnåtts i respektive län.”

### 2.2 Förutsättningar för länsstyrelsernas arbete

Sedan 2008 har länsstyrelserna haft i uppdrag att i samverkan med regionala aktörer utarbeta regionala klimat- och energistrategier, vilka fyller en viktig funktion för det lokala och regionala arbetet för energiomställning och minskad klimatpåverkan.

Länsstyrelserna har sedan 2010 fått riktade medel för att vidareutveckla och genomföra de regionala klimat- och energistrategierna i syfte att identifiera, planera och genomföra regionala åtgärder. Energimyndigheten har fördelat medel på 1, 3 Mkr till respektive länsstyrelse där 300 000 kr ska användas för bidrag till andra lokala och regionala aktörers medverkan i vidareutvecklingen av regionala klimat- och energistrategier. Länsstyrelserna i Skånes, Västra Götalands och Stockholms län får 2, 2 Mkr vardera där 500 000 kr ska användas till regionala aktörer. Länsstyrelserna har fått summan årligen under fem år, 2010–2014.<sup>1</sup>

2010 utsåg även regeringen tre pilotlän för grön utveckling för att ytterligare utveckla arbetet med de regionala klimat- och energistrategierna. Möjligheter att samordna och nyttja synergier mellan klimat- och energiarbetet och det regionala tillväxtarbetet stod i fokus. Pilotlänen har bland annat utvecklat arbetsmetoder och verktyg samt analyserat konsekvenser av nationella styrmedel på regional

---

<sup>1</sup> Se bilaga 8.9 för ekonomisk redovisning för åren 2010–2014 avseende interna och externa kostnader.

nivå i syfte att identifiera hinder och möjligheter för minskad klimatpåverkan och energiomställning. De tre pilotlänen Dalarnas, Skånes och Norrbottens län fick vardera 1 miljon kronor för 2010, 2 miljoner kronor per år för 2011 och 2012 samt 1 miljon kronor för 2013.

Det energi- och klimatstrategiska arbetet på regional nivå ska ske i enlighet med uppdraget i länsstyrelsernas regleringsbrev gällande regionala klimat- och energi-strategier. I länsstyrelsernas regleringsbrev anges att länsstyrelserna ska samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende energiomställning och minskad klimatpåverkan. Mer specifikt erhåller länsstyrelserna dessa medel för att konkretisera, samordna och leda arbetet med de regionala energi- och klimatstrategierna och tillhörande åtgärdsplaner. Medlen ska användas till att identifiera, planera, genomföra och följa upp insatser och åtgärder i samverkan med andra regionala och lokala aktörer. Insatserna ska stödja både näringslivets och kommunernas energi- och klimatarbete.<sup>2</sup>

Länsstyrelserna ska även vara ett regionalt stöd för kommuner och landsting i deras arbete med energieffektivisering inom den egna verksamheten.<sup>3</sup> Det handlar om att länsstyrelserna ska stötta kommunerna och landstingen genom att uppmärksamma vilka kommuner/landsting i länet som behöver extra stöd för att arbeta fram energieffektiviseringsstrategier och kunna sätta in insatser till de kommuner/landsting som behöver stöd. Länsstyrelserna har även i uppdrag att ta hänsyn till det regionala perspektivet och inriktningen i länet samt ha kunskap om hur olika energi- och klimatpolitiska mål samordnas med andra relevanta regionala planer och vilket genomslag de får i den fysiska planeringen i länet. Det handlar om att vara garant för ett balanserat helhetsperspektiv.

Förutsättningarna för Sveriges 21 län att arbeta med energi- och klimatfrågor ser olika ut. Några exempel på faktorer som skiljer sig åt mellan länen är potential för naturresursanvändning (mark, vind, vatten, skog), befintlig infrastruktur och möjligheter att ersätta den, ekonomiska resurser, tekniska möjligheter, prioriteringar och politiska visioner för arbetet, regionala och lokala aktörers engagemang och miljömedvetenhet bland medborgare.

### **2.2.1 Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning**

Som ett led i att fortsätta utveckla och stärka samverkan mellan länsstyrelserna inom energi- och klimatarbetet, och samtidigt tillvarata, utveckla och implementera lärdomar och verktyg från pilotlänens arbete startades samverkansfunktionen Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning (LEKS) vid halvårsskiftet 2013. LEKS har beviljats medel från Energimyndigheten. Verksamheten för LEKS inne-

---

<sup>2</sup> För mer detaljerade beskrivningar av Länsstyrelsernas uppdrag avseende regionala klimat- och energi-strategier samt utveckling av uppdraget över tid, se Länsstyrelsernas regleringsbrev för åren 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014. <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=16015>

<sup>3</sup> Energimyndigheten har haft i uppdrag att utbetala ett ekonomiskt stöd till Sveriges kommuner och landsting för att arbeta med energieffektivisering i den egna verksamheten under en femårsperiod, 2010–2014.

fattade under 2013 uppstart, samordning och kommunikation med nätverk inom och utom länsstyrelsen, samt initierande av sju utvecklingsprojekt. Inom ramen för LEKS har länsstyrelserna under 2014 fortsatt utveckla arbetet som påbörjades under 2013. Detta dels genom länsstyrelsegemensamma utvecklingsprojekt och dels inom löpande samordning med nationella kontakter samt i LEKS styrgrupp och arbetsgrupp samt i länsstyrelsernas energi- och klimatsamordnarnätverk.

## **2.3 Tidigare analyser av arbetet med regionala klimat- och energistrategier**

### **2.3.1 Energimyndighetens statusrapporter**

Energimyndigheten har utvärderat länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier vid tre tillfällen<sup>4</sup>. Statusrapporterna baseras på länsstyrelsernas rapportering till Energimyndigheten och har till viss del inneburit en styrning av länsstyrelsernas arbete med klimat- och energistrategierna.

Statusrapporterna visar att länsstyrelserna har flyttat fram sina positioner i arbetet med att utveckla och genomföra de regionala klimat- och energistrategierna. Alla länsstyrelser bedriver ett aktivt åtgärdsarbete. Den senaste statusrapporten som analyserar 2012 års arbete konstaterar att samtliga länsstyrelser ligger i framkant vad gäller genomförandet av sina regionala klimat- och energistrategier. Rapporterna pekar dock på att det finns förbättringsmöjligheter bland annat när det gäller systematik och metoder för uppföljning kring arbetet med klimat- och energistrategierna. Energimyndigheten föreslog att det i kommande utvärderingar av arbetet med de regionala klimat- och energistrategierna bör utvecklas en metod som bättre belyser hur planering, genomförande och uppföljning leder till att uppsatta mål uppnås.

### **2.3.2 Utvärdering av 24 nationella styrmedel**

Under 2013–2014 gjordes en utvärdering av ett urval pågående statliga styrmedel och insatser som är avsedda för att främja energieffektivisering.<sup>5</sup> Stödet till länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier var ett av de styrmedel som ingick i utvärderingen.

Utvärderingen visar att uppdraget till länsstyrelserna, att utarbeta klimat- och energistrategier, har haft en tydlig påverkan på resultat; tre fjärdedelar av länen anger att de annars inte skulle ha utarbetat en strategi. Många aktörer har varit aktiva i arbetet och länsstyrelserna bedömer att målen kommer att nås inom flera områden. Organisatoriskt upplevs arbetet som framgångsrikt, men strategiernas bidrag till de övergripande syftena att minska klimatpåverkan och bidra till energiomställningen går enligt utvärderingen inte att uttala sig om baserat på det underlag som funnits tillgängligt.

<sup>4</sup> Energimyndigheten. Statusrapport 2011 (Dnr 00-10-6567), 2012 (Dnr 00-11-6906) och 2013 (Dnr 2012-9091).

<sup>5</sup> Sweco 2014 ”Styrmedels förutsättningar att styra mot ökad energieffektivisering – en utvärdering av 24 styrmedel”. Projektnummer 5468362000.



## 3 Tillvägagångssätt

I detta kapitel presenteras analysens frågeställningar. Material, materialinsamling och hur materialet har bearbetats av Energimyndigheten och Naturvårdsverket för att besvara analysens frågeställningar beskrivs även.

### 3.1 Analysens frågeställningar

I uppdragsbeskrivningen, se stycke 2.1, framgår att analysen avseende utveckling och genomförande av regionala klimat- och energistrategier under perioden 2010–2014 ska ge en bild av ambitionsnivåer, hur arbetet utvecklats och vilka konkreta resultat som uppnåtts i respektive län. Utifrån detta uppdrag har fyra frågeställningar formulerats.

*1. Vilka ambitionsnivåer för klimat- och energiarbetet anger länen i de regionala klimat- och energistrategierna?*

Syftar till att ge en bild av ambitionsnivåer. Analysen är i denna del avgränsad till länens faktiska målsättningar som specificeras i de regionala klimat- och energistrategierna.

*2. Hur har arbetet med klimat- och energistrategier, åtgärdsplaner, samverkansforum och genomförande utvecklats under stödperioden?*

Syftar till att ge en bild av hur arbetet har utvecklats. Analysen utgår från arbetsområden som specificeras i länsstyrelsernas uppdrag om regionala klimat- och energistrategier, såsom att utarbeta strategier och åtgärdsplaner.

*3. Vilket konkret resultat kan urskiljas från arbetet med regionala klimat- och energistrategier?*

Syftar till att ge en bild av konkret resultat. Med konkret resultat avses det som har producerats genom arbetet med regionala klimat- och energistrategier såsom seminarier och potentialstudier. En övergripande bild av konkret resultat, det vill säga vad insatser och åtgärder har lett till, kommer att presenteras. Effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier analyseras inte. Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har pågått under en kort tid. De insatser och åtgärder som har följts upp har inte följts upp på ett likartat sätt då det inte har funnits några riktlinjer för detta<sup>6</sup>.

---

<sup>6</sup> Det är svårt att analysera effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier av olika anledningar. Det finns inte något tydligt uppsatt mål för styrmedlet. Det syfte som finns är ospecificerat och flertalet andra styrmedel styr mot samma mål vilket gör att det är svårt att isolera effekterna från detta enskilda styrmedel. Styrmedlet styr inte explicit mot klimat- eller energieffektiviseringsmålen det vill säga sparade kWh. Länsstyrelsernas tillvägagångssätt och utformning av arbetet skiljer sig även åt.

#### *4. Hur involveras berörda aktörer i arbetet med de regionala klimat- och energistrategierna?*

Att skapa rådighet för energi- och klimatarbetet genom samverkan är en viktig del av länsstyrelsernas arbete för att få ett brett genomslag av energi- och klimatstrategin i länen. Samverkan är på så vis även ett resultat av arbetet med regionala klimat- och energistrategier och inkluderas i analysen även om det inte specificeras i uppdraget, se stycke 2.1.

## **3.2 Insamling av material**

### **3.2.1 Material**

Följande material har använts för att genomföra analysen:

- Länsstyrelsernas regionala klimat- och energistrategier och åtgärdsplaner och tillhörande dokument såsom kartläggningar, underlag och åtgärdsplaner
- Enkät svar om arbetet med regionala klimat- och energistrategier
- Intervjuer om arbetet med regionala klimat- och energistrategier
- Länsstyrelsernas rapportering till Energimyndigheten
- De enligt miljömålssystemet fastställda regionala miljömålen

### **3.2.2 Insamling av material**

#### **Dokument**

De regionala klimat- och energistrategierna och tillhörande dokument såsom kartläggningar, underlag och åtgärdsplaner har samlats in med stöd från länsstyrelserna som har skickat in de senaste versionerna av regionala klimat- och energistrategier och tillhörande dokument till Energimyndigheten.

#### **Enkät**

Under hösten 2014 arbetades ett enkätformulär fram. Det innehöll frågor om planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av de regionala klimat- och energistrategierna. Enkäten besvarades av samtliga länsstyrelser. Det finns inget betydande internt bortfall bland frågorna i enkäten till länsstyrelserna. Alla har dock inte kunnat ta ställning i alla frågor. I dessa fall har svarsalternativet Vet ej/kan inte bedöma använts. Se bilaga 8.11 för att ta del av enkätfrågorna.

Fråga 17 i enkäten till länsstyrelserna, ”I vilken utsträckning har önskvärda resultat uppnåtts gentemot målsättningen?”, har exkluderats från resultatredovisningen i kapitel 4. Tolkningar av frågeställningen visade sig vara alltför varierande bland länsstyrelserna. Skillnader i tolkningar ligger i vad som avses med resultat samt vilken målsättning som respondenterna utgick ifrån i sitt svar.

## Intervjuer

En fördjupning av materialet som inkommit via dokument och enkäter genomfördes med intervjuer. Energisamordnare vid samtliga länsstyrelser intervjuades. Vid några intervjutillfällen deltog även länsråd och andra kollegor till energisamordnaren. För att ta del av intervjuguiden, se bilaga 8.12. I vissa fall har energisamordnare kontaktats igen efter genomförd intervju för att ställa följdfrågor och komplettera eller verifiera en del fakta som anges i materialet. Även verksamhetsledare vid de 14 regionala energikontoren kontaktades för att fånga även deras perspektiv på det regionala energi- och klimatarbetet. Här genomfördes individuella strukturerade telefonintervjuer. För att ta del av intervjuguiden, se bilaga 8.13.

## Länsstyrelsernas rapportering till Energimyndigheten

Materialet som samlades in via dokumentstudier, enkäter och intervjuer har använts för att sammanställa respektive länsstyrelses arbete med regionala klimat- och energistrategier i så kallade länsvisa sammanställningar. De länsvisa sammanställningarna ger en bild av ambitionsnivåer, arbetets utveckling och konkret resultat i respektive län.

Länsstyrelserna rapporterade sitt arbete med regionala klimat- och energistrategier till Energimyndigheten den 31 januari 2015. Länsstyrelserna gavs då möjlighet att granska och komplettera den länsvisa sammanställningen av sitt arbete med regionala klimat- och energistrategier under 2010–2014. Respektive län har således granskat och kompletterat sin länsvisa sammanställning. För att ta del av de länsvisa sammanställningarna och arbetet med regionala klimat- och energistrategier i respektive län, se bilaga 8.15. För att ta del av hur materialet har sammanställts i de länsvisa sammanställningarna, se bilaga 8.14.

## **3.3 Bearbetning av material**

### **3.3.1 Resultatredovisning av material från dokumentstudier, enkäter, intervjuer**

I kapitel 4 redovisas resultat från materialinsamlingen, det vill säga dokumentstudier, enkäter och intervjuer. Resultatredovisningen struktureras utifrån tre delar;

- Planering av regionala klimat- och energistrategier
- Genomförande av regionala klimat- och energistrategier
- Uppföljning/utvärdering av arbetet med regionala klimat- och energistrategier.

### **3.3.2 Bearbetning av material för att besvara analysens frågeställningar**

#### Ambitionsnivåer

Länens ambitionsnivåer för klimat- och energiarbetet analyseras i denna rapport framförallt med fokus på kvantitativa mål gällande minskade växthusgasutsläpp, energieffektivisering och förnybar energi.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har bearbetat materialet från de länsvisa sammanställningarna för att ge information per mål i en gemensam tabell, se tabell 1 nedan. Material som presenteras i kapitel 4, länsstyrelsernas regionala klimat- och energistrategier samt de regionala miljömålen i respektive län har även varit till hjälp. Bedömning har även genomförts avseende huruvida de regionala målen är högre, samma eller mindre jämfört med de nationella målen. Bedömning har gjorts utifrån målnivåer och inte utifrån länens förutsättningar.

**Tabell 1. Utformning av tabellen som står som underlag till bedömningen av länsstyrelsernas ambitionsnivåer**

	Mål 2020	Mål 2050	Typ av mål	Utmanande?	Troligt att nå?	Jämfört med det nationellt mål
Län			Övergripande, tekniskspecifik, sektorspecifik (inkl. EU ETS/ icke-EU ETS), kvalitativ	++ i mycket stor utsträckning + i stor utsträckning o i viss utsträckning - i liten utsträckning	++ i mycket stor utsträckning + i stor utsträckning o i viss utsträckning - i liten utsträckning	Högre/samma/ mindre/går ej att bedöma
			x inget kvantitativt mål antaget	-- i mycket liten utsträckning	-- i mycket liten utsträckning	
				? Regionalt eller nationellt mål finns men ingen bedömning	? Regionalt eller nationellt mål finns men ingen bedömning	

Analysen av ambitionsnivå har fokuserat på skriftliga målsättningar och målformuleringar i respektive län, vilket ger en något förenklad<sup>7</sup> bild av ambitionsnivån. I några län har målsättningar om förnybar energi redan nåtts men det finns fortfarande en hög ambition i åtgärdsarbetet med förnybar energi genom att det finns fokusområden som länen arbetar med gällande vindkraft och bioenergi. Detta påvisar att ambitionsnivå inte enbart kan utläsas utifrån skriftliga målsättningar och målformuleringar. I denna analys får denna avgränsning ses som ett första steg mot en framtida mer korrekt bedömning.

### Arbetets utveckling

Arbetets utveckling har analyserats genom att informationen i de länsvisa sammanställningarna har bearbetats. Materialet som presenteras i kapitel 4 har även varit till hjälp. Materialet har bearbetats för att:

1. Ge en bild av när regionala klimat- och energistrategier och åtgärdsplaner antagits och eventuellt reviderats samt om regionala samverkansforum har utvecklats under perioden för att leda och samordna det energi- och klimatstrategiska arbetet.

<sup>7</sup> Förenklad i den mening att enbart de satta målsättningarna i länen analyseras.



2. Få en förståelse över vilka faktorer som har varit viktiga för arbetets utveckling. Vad kan förklara att arbetet har framskridit på ett visst sätt? Vad kan vi lära av arbetets utveckling? Tar det lång tid?
3. Ge en bild av om länsstyrelserna kopplat arbetet med regionala klimat- och energistrategier till andra områden såsom miljömålsarbetet och regional utveckling.
4. Ge en bild av hur arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats under femårsperioden. Hur har exempelvis sambandet mellan problembild, mål och insatser utvecklats under perioden?

### Konkret resultat

Konkret resultat har analyserats genom att information om insatser och åtgärder som anges i de länsvisa sammanställningarna har bearbetats. Material har bearbetats för att:

1. Ge en bild av vilka insatsområden som det sker mer aktivitet inom i relation till övriga insatsområden.
2. Ge en gemensam bild av det resultat som har producerats inom respektive insatsområde, såsom kunskapshöjande aktiviteter, finansiering av projekt och nätverksbyggande.

I fokus står även vad som framträder som vanliga insatser och åtgärder inom respektive insatsområde: Vilket styrmedel är vanligast när det gäller arbetet kopplat till industri? I vilken mån handlar jord- och skogsbruk om minskade utsläpp från sektorn och i vilken mån handlar det om att bli energileverantör eller att sektorer ska energihushålla?

3. Beskrivning av hur respektive insatsområde kopplar an till klimat- och energimål (energihushållning och förnybart). Saknas insatser och åtgärder i något insatsområde i relation till problembild och/eller beskriven måluppfyllelse för klimat- och energimål?

### Samverkan

Samverkan har analyserats genom att resultaten av enkätsvar och intervjuer har sammanställts för varje län i en samverkansfigur. Länsstyrelserna har i enkäten fått bedöma i vilken utsträckning som olika aktörsgrupper har deltagit i samband med planering, genomförande och uppföljning av energi- och klimatstrategierna. Utifrån Länsstyrelsernas bedömningar har en sammanställning gjorts för alla länen för att illustrera hur den samlade bilden avseende samverkan ser ut. Samverkan beskrivs även i samband med analys av ambitionsnivåer, arbetets utveckling och konkret resultat.

Samverkan beaktas även till viss del i anknytning till analysen av ambitionsnivåer och arbetets utveckling och konkret resultat.



## 4 Resultatredovisning

### 4.1 Planering

#### 4.1.1 Tillvägagångssätt

Länsstyrelserna framstår överlag som nöjda med utformningen av instruktionerna från centrala myndigheter avseende arbetet med regionala klimat- och energistrategier:

- Skrivelser i länsstyrelsernas Regleringsbrev (16 länsstyrelser)
- Handledning för ansökan om stöd hos Energimyndigheten (12 länsstyrelser)
- Instruktioner från Energimyndigheten för stöd (11 länsstyrelser)

Stöd från centrala myndigheter är det alternativ som ett mindre antal länsstyrelser är nöjda med. 5 länsstyrelser svarar att de är mycket nöjda eller nöjda och de öppna svaren tyder på att stödet upplevs på olika sätt bland länsstyrelserna:

”[...]Energimyndighetens stöd har fungerat bra, men ofta kommit sent. Vad Energimyndigheten förväntat sig har t.ex. gått att utläsa först i utvärderingen av stödet. [...]”

[...]Stödet från andra centrala myndigheter har varit varierande. Här är det t.ex. Boverkets stöd som skulle ha behövts i större omfattning för att hantera klimatfrågorna på kommunal nivå.[...]

”Tycker inte de ska detaljstyras så de är lagom nivå på skrivelser och instruktioner. EM har gett visst stöd men få på EM vet om vårt uppdrag.”

18 av 21 länsstyrelser anger i enkäten att nuvarande klimat- och energistrategier bygger på tidigare framtagna strategier. Den tidigaste uppges ha tagits fram redan år 2006. Tre länsstyrelser har i enkäten svarat att nu antagna strategier inte bygger på tidigare strategidokument.

13 länsstyrelser svarar vidare att identifierade såväl målkonflikter som synergier har påverkat strategin. Fyra länsstyrelser svarar att vare sig målkonflikter eller synergier har påverkat strategin. I Intervjuerna har länsstyrelserna förtydligat detta och att målkonflikter och synergier inte alltid kommer till uttryck i strategidokumentet, utan att det har varit en del i diskussionerna i framtagningen.<sup>8</sup>

I såväl öppna enkätsvar som intervjuer framkommer att det ofta finns en koppling mellan klimat- och energistrategierna och andra länsstrategiska dokument såsom länstransportplaner, regionala utvecklingsplaner (RUP) och regionala utvecklings-

---

<sup>8</sup> Målkonflikter som exemplifieras i enkäten är bland annat de två miljömålen begränsad klimatpåverkan och frisk luft. Användning av dieslbilar gynnar det första målet men inverkar ofördelaktigt på det andra då luftkvaliteten försämras och påverkar hälsan negativt. Synergier som exemplifieras är bland annat målet om en tät blandstad som uppges ha goda förutsättningar för att samtidigt minska behovet av transporter inom staden. En annan synergi är biogasproduktion som ger förnybar energi och gödsel som är mer högvärdig än bioavfall.

strategier (RUS). Ett exempel är Västra Götaland där klimat- och energistrategin är integrerad i regionens RUP. I Västernorrland har klimat- och energistrategin varit en viktig grund för framtagandet av RUS. I Dalarna finns en nära koppling till miljömålen då arbetet med energi började som miljömålsfråga på grund av betydelsen av energi för många av miljömålen.

Kopplingar till andra sakområden framhålls även i intervjuerna. Länsstyrelserna har dock kommit olika långt i arbetet att integrera och kopplat klimat- och energi-frågor är till andra sakområden. Andra områden som lyfts är exempelvis regional tillväxt, fysisk planering, tillsyn och prövning av miljöfarlig verksamhet, upphandling.

Det framträder från skrivningar i strategidokumentet, enkätsvar och i intervjuer att länsstyrelserna har arbetat med förankring hos olika aktörer i länet. Hur omfattande arbetet varit och hur många olika kategorier av aktörer som länsstyrelserna vänt sig till skiljer sig åt. En del länsstyrelser har arbetat aktivt med dialoger, seminarier och andra forum för att fånga aktörers engagemang, intresse och kunskande. Det har även handlat om att skapa en gemensam grund inom länet. Exempel på länsstyrelser är bland annat Blekinge och Västerbotten. Blekinge arbetar brett med uppmärksamhet kring frågan genom utställningar i offentliga miljöer, debattartiklar, deltagande i mässor, invigningar och debatter där Länsstyrelsen lyfter fram klimat- och energistrategin. Västerbotten har också arbetat för en bred dialog och i olika forum, bland annat workshops för att samlade många olika aktörer. Jämtland driver på arbetet med bred samverkan och förankring tillsammans med regionförbundet.

Länsstyrelser som inte arbetat med förankring i så hög utsträckning har oftare strategidokument som innehåller förslag till åtgärder där aktörer får plocka själva mellan olika åtgärder. Länsstyrelser framhåller i intervjuer att det tar tid att skapa förtroende och förankring hos andra aktörer för att dessa ska vilja åta sig åtgärdsansvar. Enkät- och intervjusvar påvisar även att det upplevs vara svårt att uppbåda engagemang hos andra aktörer. Ur enkät och intervjusvar:

”Viktigt att påpeka att de flesta externa aktörer inte är bredda att engagera sig i länsstyrelsen klimatstrategi med mer än korta synpunkter i ett remisskede. [...]”

”Svårt att föra dialog med andra aktörer.”

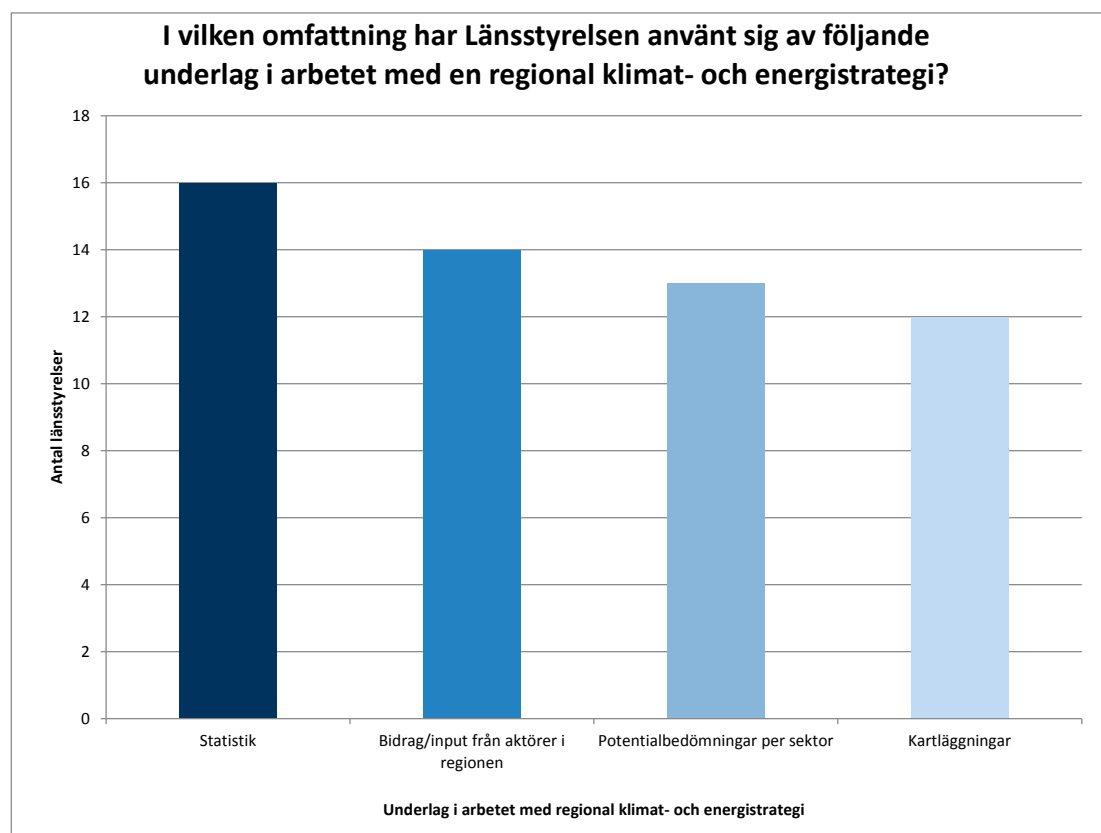
Som i allt slags påverkans- och förändringsarbete är ledningens stöd och engagemang betydelsefullt. Mot bakgrund av intervjuerna finns en skillnad mellan länsstyrelser som har ett starkt ledningsengagemang och länsstyrelser som inte har det. I den första kategorin förs frågan upp på agendan på flera olika nivåer, länsledningen bidrar med uppmärksamhet och tyngd till frågeställningarna. I den andra kategorin riskerar räckvidden att bli begränsad och frågan ges inte tyngd eller stor uppmärksamhet. Ett exempel är länsstyrelsen i Skåne där avdelningschefer med involveringen av landshövdingen deltar i en intern styrgrupp för klimat- och energifrågor. Ett annat exempel är Västernorrland som vittnar om landshövdingens och länsrådets engagemang i frågan och rollen som ”ambassadör” som ger möjlighet att möjliggöra uppmärksamhet i olika sammanhang.

Aktörsstrukturen ser olika ut i olika län. En del län har få stora industriföretag, såsom Norrbotten, andra har många små tjänsteföretag, såsom Jämtland. De flesta län har regionförbund och energikontor men inte alla, vissa länsstyrelser har en oerhört tydlig roll i länet, andra länsstyrelser är en aktör i mängden. Där energikontor finns upplever dessa sig vara väl insatta i länsstyrelsens arbete och att arbetet är väl förankrat hos dem. Struktur och roll inverkar också på arbetssätt och tillvägagångssätt. Vissa typer av aktörsstrukturer kräver möjligen mer förarbete och förankring, i andra är det lättare att nå ut och få gehör direkt.

En aktör som för de allra flesta länsstyrelser är en viktig samverkanspart är Regionförbundet. Vid läsning av strategidokumentet framkommer att 7 av 21 strategier är gemensamma dokument, antagna av länsledning samt Regionförbund tillsammans. Exempelvis länsstyrelsen i Jämtland tecknade ett samverkansavtal vid Regionförbundets bildande och framhåller i intervju att samarbetet nu har etablerats så att de sannolikt inte behöver ett nytt avtal emellan sig. Andra län har behövt längre tid för att finna sina roller och former för samverkan.

#### 4.1.2 Underlag

De underlag som länsstyrelserna har använt i framtagningen av strategierna skiljer sig åt mellan länsstyrelserna beroende på tid, finansiering och kompetens. Underlagens omfattning och djup varierar. Enligt enkäten uppges användningen av underlag vara följande:



Figur 1: Användningen av olika underlag

Länsstyrelser som har använt sig av flera olika underlag, såsom statistik, kartläggningar, potentialbedömningar, input från andra aktörer, i stor omfattning kan nämnas bland annat Dalarna, Gävleborg, Värmland och Västerbotten.

I intervjuerna framgår det att länsstyrelser ibland köper in statistik själva, såsom Uppsala. En del länsstyrelser med förhållandevis goda resurser personellt och kompetensmässigt kan både köpa in statistik och delvis ta fram statistik själva samt bearbeta informationen. Bland dem som inte har intern kompetens är behoven större att få detta tillgodosett på andra sätt.

16 länsstyrelser har använt statistik för att visa nuläget i sitt län. 13 länsstyrelser har gjort någon potentialstudie. I intervjuerna förtydligas detta med att tillgängligt underlag ofta är svagt eller svårt att använda för att göra potentialbedömningar, men det handlar också om resursbrist hos länsstyrelserna. Dalarna, Jämtland och Stockholm är ett exempel på länsstyrelser som gjort egna potentialbedömningar, bland annat för vindkraft, bioenergi och solenergi.

13 länsstyrelser har i såväl öppna svar i enkät som i intervjuer påpekat att det finns svårigheter och utmaningar i nuvarande statistik. Det som nämns är bland annat regionfördelning av statistiken som inte finns på grund av sekretesskäl, olika sektorsindelning som försvårar jämförelser, behovet av bearbetning, eftersläpningen som försvårar resultatidentifiering och kostnaden som anses vara hög. Det är även tidskrävande att komplettera statistik från exempelvis industri. Länsstyrelser menar att undermålig statistik och otillräcklig tillgång till potentialbedömningar kan leda till att bilden av länet blir förvrängd, att underlaget leder till oriktiga prioriteringar samt att fel målsättningar sätts. Länsstyrelserna anger bland annat:

”Letat efter siffror som går att hitta, snarare än vad man behöver.”

”Har inte fått energistatistik för det senaste året. Har fått göra egna bedömningar och gissningar.”

”Utsläppstatistiken har en kategorisering av sektorer medan energianvändningen inte är densamma – omöjliggör jämförelser.”

14 länsstyrelser har enligt enkätsvar tagit del av input från andra aktörer. Med vad och på vilket sätt dessa andra aktörer gett sina bidrag varierar. I intervjuerna med länsstyrelser och energikontor framkommer att det finns de aktörer som deltagit och gemensamt med länsstyrelserna arbetat fram inriktning och målsättningar, exempelvis regionförbund i några fall. Det finns de som i olika dialogforum gett sina synpunkter, exempelvis kommuner. Det finns de som mottagit strategidokumentet och via remiss gett synpunkter.

De aktörer som länsstyrelserna främst har samarbetat med i framtagandet av strategierna uppges enligt enkäten vara:

1. Länsstyrelsen internt (17 länsstyrelser har svarat att de samarbetat i mycket stor eller stor utsträckning)
2. Regionförbund/kommunförbund (16 länsstyrelser)

3. Kommunal förvaltning (16 länsstyrelser)

4. Landstinget (15 länsstyrelser)

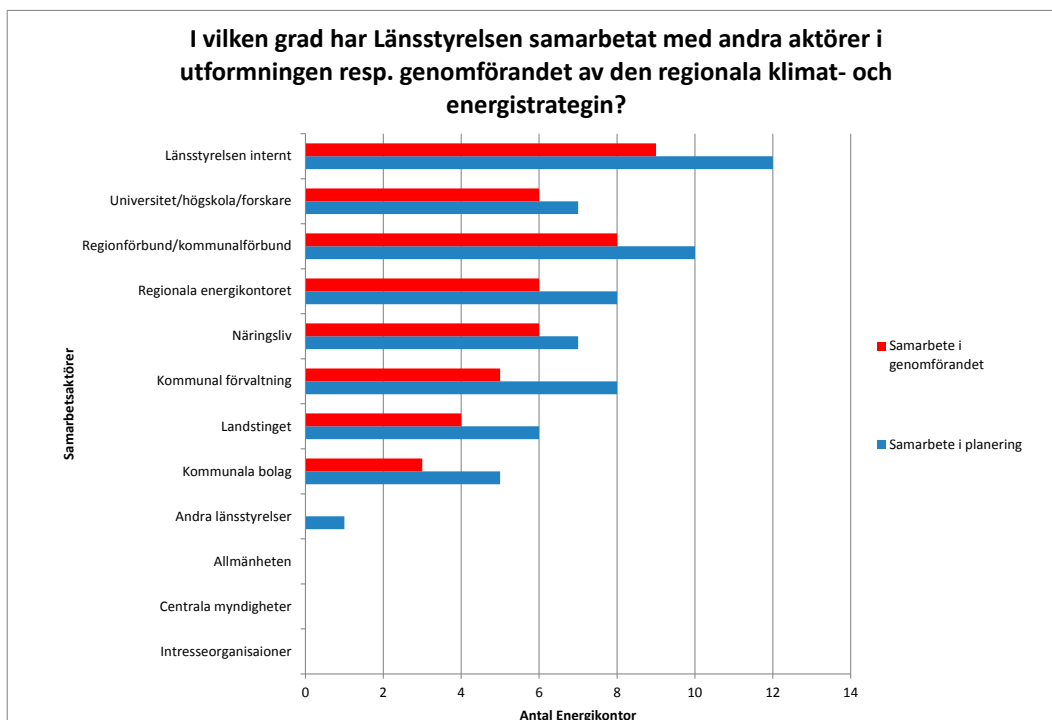
En aktörsgrupp som är erkänt resurskrävande och svår att fånga är allmänheten. Ytterst få länsstyrelser har arbetat för att få sådan input till strategiarbetet. En länsstyrelse har svarat att de samarbetat i stor utsträckning. 5 länsstyrelser har svarat att de samarbetat i viss utsträckning och 12 länsstyrelser i liten utsträckning eller inte alls.

I intervjuerna framkommer att energikontoren anser att de viktigaste aktörerna som bör ingå i det regionala klimat- och energistrategiska arbetet är:

1. Länsstyrelsen internt (13 energikontor anger detta vara den viktigaste aktören)
2. Universitet/högskola/forskare (9 energikontor)
3. Regionförbund/kommunalförbund (9 energikontor)
4. Regionala energikontoret (8 energikontor)
5. Näringsliv (8 energikontor)

Energikontoren har inte alltid uppfattningen att länsstyrelserna har samarbetat med dessa i tillräcklig utsträckning i planering och genomförande. Intervjusvaren pekar på skillnader, exempelvis att inte så många aktörer var medbjudna i planeringen och att det är en ”konst” att få tillräckligt många aktörer delaktiga. Andra energikontor menar att det har skett många dialoger, remisser och seminarier och att samarbete har skett i tillräcklig omfattning.

I figuren nedan listas aktörerna i den ordning Energikontoren har angett att de är viktiga:



Figur 2: Viktiga aktörer i planering och genomförande.

Figur 2 visar att många av aktörerna har deltagit och samverkat i planeringen av den regionala klimat- och energistrategin, men inte alltid i genomförandet. Samtidigt menar energikontoren att samarbete oftast skett i rimlig omfattning, då det kan vara svårt att locka vissa aktörsgrupper att samverka. Några kommentarer från verksamhetsledarna på energikontoren är bland annat:

”Svårt fånga in näringslivet. Spretig grupp.”

”Inte så många som var inbjudna i planering, borde varit fler parter inblandade t ex organisationer som företagarna, naturskyddsföreningen, fastighetsägarna, basindustrierna.[...]”

”Konsten är att få tillräckligt många aktörer delaktiga. Önskvärt om näringslivet engagerat sig ännu mer.”

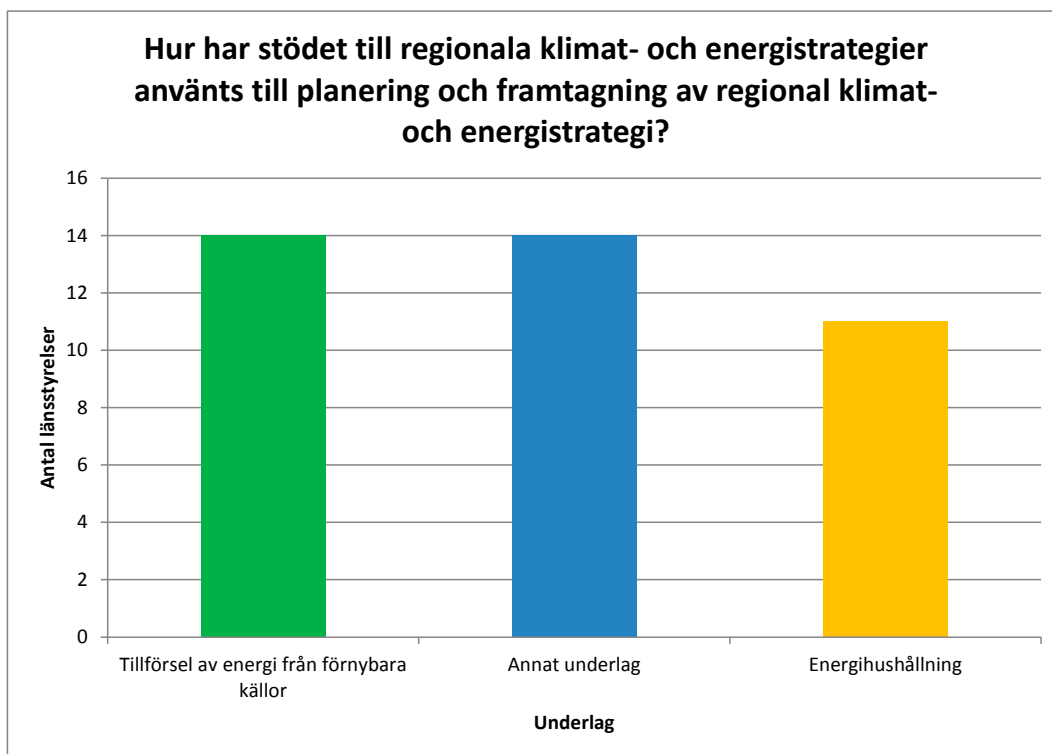
”Dialogmöten och engagerat många andra aktörer (ca 30–40 organisationer). Regelbunden avstämning sker med olika grupper som t ex kommunal energi- och klimatstrategier. Även årligt seminarium äger rum. Ja, men det kan alltid göras mer”

Länsstyrelserna har utgått från olika perspektiv i sina strategiarbeten, vilket framkommer i strategidokument samt intervjuer. Generellt kan sägas att storstadsregioner har använt sig av slutkonsumentperspektivet och övriga av produktionsperspektivet. Den stora skillnaden mellan synsätten är hur koldioxidutsläpp från elproduktion beaktas. Vid produktionsperspektivet tillfaller koldioxidutsläpp den anläggning som genererar el, medan slutkonsumentperspektivet räknar ned elproduktionens utsläpp till slutkonsumenten, exempelvis med hjälp av nordisk medelelmix. Det



finns även exempel på länsstyrelser som räknat in klimatgasutsläpp som härrör från konsumtion av andra varor. Dalarna har exempelvis inkluderat den påverkan som länet har på de globala utsläppen utifrån sin konsumtion.

Länsstyrelserna har även använt stödet till arbetet med regionala klimat- och energistrategier till att ta fram underlag för att utvärdera länets potential eller Business as Usual-scenarier när det gäller energieffektivisering, nyttjandet av förnybara energikällor och klimatgasutsläpp, enligt enkätsvar:



Figur 3: Stödets användning i planering och strategiframtagning.

Annat underlag uppges i enkäten vara exempelvis nulägesbeskrivning och uppföljning av den förra strategin, underlag för energianvändning och utsläpp, sysselsättningseffekter och energibalans.

#### 4.1.3 Mål och prioriteringar

Inom ramen för klimat- och energistrategin har insatsområden prioriterats utifrån en mängd olika faktorer. De främsta är enligt länsstyrelsernas enkätsvar följande:

- Utifrån förutsättningar för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, såsom potential i naturresurser såsom skog, vatten och vind (16 länsstyrelser)
- Utifrån möjligheter för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, exempelvis att det finns engagerade samhällsaktörer inom ett visst insatsområde (15 länsstyrelser)

- Utifrån utmaningar för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, exempelvis insatsområden där CO2-utsläpp är höga (13 länsstyrelser)

Målformuleringar uttrycks explicit i övervägande antal strategidokument, i några fall återfinns de i åtgärdsplanen. 16 länsstyrelser svarar även att målen i den regionala energi- och klimatstrategin täcker in alla insatsområden som länet valt att prioritera. Fyra länsstyrelser svarar att inga prioriteringar gjorts inom ramen för klimat- och energistrategin. Alla prioriteringar har inte heller varit explicita och nedtecknade i strategidokumenten utan är enligt intervjuerna snarare sådant som ligger till grund för resonemang och diskussioner. Målkonflikter och synergier beaktas i de flesta fall som nämnts ovan och länsstyrelserna har utgått från regionala förutsättningar och har prioriterat utifrån det.

Ambitionsnivån i målsättningarna skiljer sig åt då vissa län i intervjuerna menar att de har sökt nåbara mål och andra har siktat på att sätta utmanande mål. I intervjuer och öppna enkätsvar syns diskrepans i hur uppdraget till länsstyrelserna tolkats, där några uppfattade att tanken var att anamma de nationella målen medan andra förstod det som att dessa skulle brytas ned och regionala mål sättas.

Det kan finnas många skäl till att målen är formulerade som de är. Målnivåer kan i sig spegla en ambitionsnivå, avhängigt av förutsättningar och möjlighet till påverkan. Processen för att arbeta fram mål och hur denna skett är en annan aspekt av ambitionsnivån. Vissa länsstyrelser har arbetat nära näringslivet eller delar av näringslivet, såsom Norrbotten och Västerbotten som har arbetat mycket med skogs- och gruvindustrin. I Blekinge var industrin än mer ambitiös än länsstyrelsen som var avvaktande för att sätta mål angående minskad energianvändning då länets industri är energiintensiv. Industrin själv framhöll dock vikten av att satsa på minskad energianvändning för att Blekinge skulle bli hållbart vilket höjde ambitionsnivån i målen.

Intervjuerna och regionala klimat- och energistrategier visar att det finns en stor variation över hur nedbrutna målen är, vilka sektorer målen fokuserar på samt till hur stor del målen är fokuserade på offentliga och privata aktörer. Stockholm exempelvis fokuserar främst på offentliga aktörer.

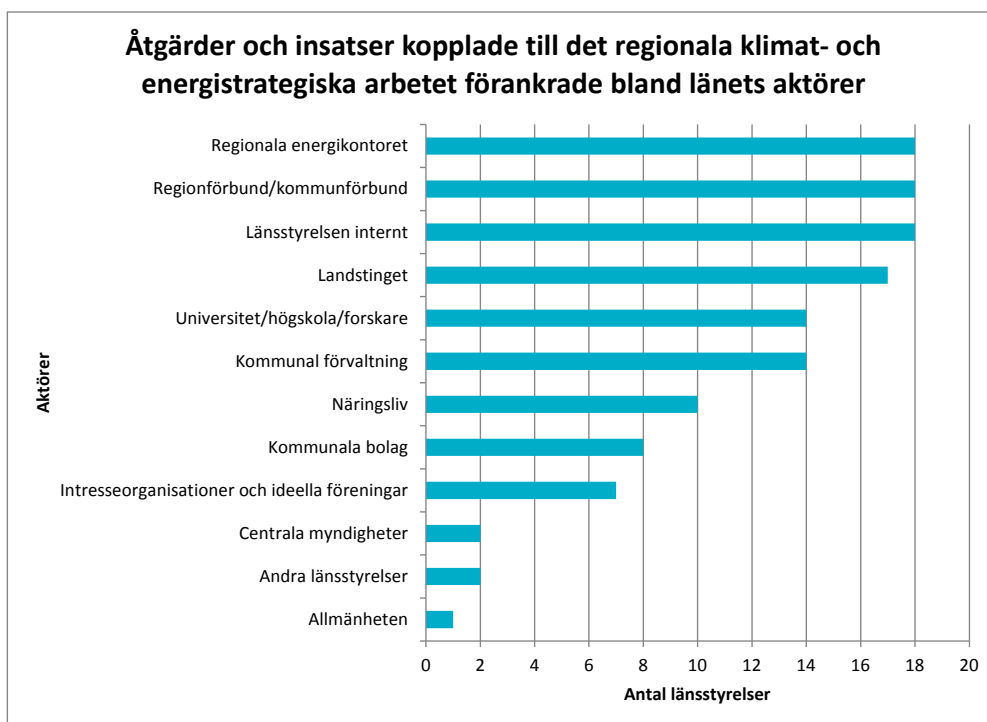
Gemensamt är att alla län är beroende av såväl nationella som internationella åtgärder för att nå framgång i klimat- och energiarbetet då rådigheten är begränsad på regional nivå. Detta framträder tydligt i enkätens öppna svar och upprepas i intervjuerna. Hur länen förhåller sig till detta varierar och tar sig uttryck endera i vikten av att nå måluppfyllnad vilket kan ha en psykologiskt viktig effekt för vidare arbete inte minst. Eller så är inställningen ”sikta mot stjärnorna så nås trädtopparna”, det vill säga att målen är medvetet högt satta för att driva arbetet framåt. En länsstyrelse har anammat synsättet att detta är vad som krävs av oss regionalt för att det övergripande nationella 2050-målet ska ha en möjlighet att uppnås.

## 4.2 Genomförande

### 4.2.1 Ansvar och aktörskategorier

Strategierna och åtgärdsplanerna pekar inte alltid ut ansvar för föreslagna åtgärder. Ibland är det mer av karaktären förslag på åtgärder utan koppling till överenskommen genomförare. I 12 av länen finns ansvarig aktör för åtgärder, i nio finns ingen ansvarsfördelning. Vissa aktörsgrupper kan saknas, men en prioritering av vad och vilka länsstyrelserna samarbetar med verkar ha skett utifrån framkomlighet och resurser. Det kan dock vara så att länsstyrelserna inte hunnit så långt i sitt arbete. Södermanland planerar exempelvis att under 2015 arbeta med frivilliga avsiktsförklaringar i syfte att engagera olika aktörer att genomföra aktiviteter.

Enligt enkätsvaren har länsstyrelserna i stor eller mycket stor utsträckning förankrat åtgärder och insatser kopplade till det klimat- och energistrategiska arbetet bland länets aktörer, främst med det regionala energikontoret, regionförbund/kommunförbund, länsstyrelsen internt, regionförbund/kommunförbund, länsstyrelsen internt samt landstinget:



Figur 4: Förankring hos olika aktörer

Länsstyrelserna framhåller att energi- och klimatfrågorna behöver ett långvarigt samarbete för att drivas framåt. Flera länsstyrelser har i detta syfte en regional samarbetsorganisation för att samla olika aktörer för förankring, råd och erfarenhetsutbyte. Samarbetsorganisationerna har ofta någon form av styr- och/eller rådsfunktion. Bland dem som tidigt hade en sådan organisation på plats har mål arbetas fram i det sammanhanget. Exempel på länsstyrelser som arbetar med en regional samverkansorganisation är Dalarna, Östergötland, Västerbotten,

Värmland, Kronoberg, Skåne, Halland, Jönköping och Kalmar. Annars tycks samarbetsorganisationerna främst ha en roll i det fortsatta arbetet. Bland de öppna svaren i enkäten kan nämnas:

”Länsstyrelsen är en av de centrala aktörerna som tillsammans leder forumet Klimatsamverkan Blekinge. Klimatsamverkan Blekinge utgör plattform för att samordna och stimulera arbetet med åtgärdsinsatser. Därigenom samarbetar länsstyrelsen med alla aktörer som är utpekade i strategins åtgärdsplan.”

”Vi samverkar inom ramen för Östergötlands energi- och klimatråd, vilket täcker in representanter från samtliga sektorer. Inom Rådet har mål och åtgärder diskuterats och prioriterats, och Rådet är även strategiskt rådgivande inför olika insatser och informationsspridning.”

”[...]. Transporter, Energieffektivisering samarbetar vi med Kommunförbund, kommuner och Region genom bl.a. genom Klimatsamverkan Skåne.[...]

Sammansättningen varierar något, men i samarbetsorganisationerna deltar ofta företrädare för kommuner, landsting, regionen, näringsliv, statliga myndigheter, universitet eller organisationer. Ordförande är ofta landshövdingen.

Där det finns regionförbund sker ofta ett nära samarbete mellan länsstyrelse och regionförbund. Det är den aktör som tillsammans med kommuner och landsting anses vara viktig för arbetet. Många pekar på behovet av att samarbeta mer med näringslivet, men också att det många gånger kan vara svårt att närma sig dem och/eller att påverka deras intresse för klimat- och energifrågor. Möjligheten att samarbeta med näringslivet påverkas delvis av faktorer som tidigare kontakter/relationer, storleken på regionen samt heterogeniteten av näringslivet. Exempelvis Västra Götaland fokuserar på att samarbeta inom specifika sektorer för att mer fokuserat förbättra förutsättningarna just där.

Få länsstyrelser arbetar med allmänheten i det strategiska klimat- och energiarbetet. Jönköping, Jämtland, Värmland och Blekinge har i viss mån vänt sig även till allmänheten. Jönköping och Jämtland anordnar årligen en klimatvecka samt klimatkonferens för allmänheten. Några länsstyrelser har även alltmer börjat överväga att inkludera konsumtionsproblematiken i sitt strategiska arbete vilket automatiskt leder till större fokus på allmänheten som målgrupp.

Flera länsstyrelser arbetar med eller planerar att påbörja ett arbete med så kallade frivilliga avsiktsförklaringar, exempelvis Kronoberg och Gotland som redan idag har sådana överenskommelser. Det innebär ett uppsökande arbete för att få olika aktörer i länet att engagera sig och åta sig ansvar för åtgärder.

Ofta riktas uppmärksamheten externt när det gäller samarbete, men ett lika så viktigt samarbete sker *internt* inom länsstyrelsen. Det handlar om att ge uppmärksamhet till energi- och klimatfrågorna inom olika sakområden och sammanhang och få till stånd ett samarbete med kollegorna inom länsstyrelserna för att på så sätt låta frågorna genomsyra olika sektorer och frågeställningar.

#### 4.2.2 Ansvar för genomförande av åtgärder

15 län har beslutat om åtgärdsplan eller motsvarande inom ramen för regionala klimat och energistrategin och 3 har i enkäten svarat att arbete pågår. Några län har haft flera åtgärdsplaner eller motsvarande eftersom de även har haft strategier under flera år.

Åtgärderna och insatserna är främst förankrade med:

- Det regionala energikontoret (19 länsstyrelser svarar att de i stor eller mycket stor utsträckning är förankrade)
- Länsstyrelsen internt (19 länsstyrelser)
- Regionförbund/kommunförbund (19 länsstyrelser)
- Landstinget (18 länsstyrelser)

De öppna enkätsvaren påvisar att förankring ser olika ut inom olika områden som länsstyrelserna arbetar med:

”Det här är väldigt varierande. Vårt vindkraftsarbete är välförankrat sedan länge bland region Gotland, Uppsala universitet, vindkraftsnäringen. Det senaste årets trafikfokus är väl förankrat i delar av näringslivet och kommunal förvaltning, men inte i andra delar. Syftet har varit att göra detta än mer förankrat i samhället under kommande år, men den satsningen avbryts nu i och med att inga medel för länsstyrelsen arbete finns efter 2014.”

”[...] Viktigt att vara medveten om att de flesta organisationer inte är intresserade att diskutera klimatstrategin med länsstyrelsen. När förslag på konkreta åtgärder i projektform som är ett samarbete blir intresset avsevärt större [...].”

Majoriteten av de aktörer som deltagit i framtagandet av den regionala energi- och klimatstrategin är också ansvariga för delar av dess utförande. 14 länsstyrelser uppger att majoriteten (samtliga eller tre fjärdedelar) av aktörerna är ansvariga för delar av strategins utförande. Det handlar oftast om just de fyra kategorier som nämns ovan men finns även exempel på högskolor och näringsliv.

Insatser och åtgärder som länsstyrelserna arbetar med inom ramen för uppdraget med regionala klimat- och energistrategier har en bredd och handlar om allt från utbildningar, kunskapsöverföring till länets aktörer, seminarium och skapande av forum, genomförande av en kartläggning eller ge stöd i form av vägledning. Om länen har tillverkande industri är antalet åtgärder riktade mot den tillverkande industrin något fler jämfört med de län som har annan näringslivsstruktur. Län med heterogen näringslivsstruktur har ofta svårare att samla länets näringslivsaktörer. Istället tenderar de att samarbeta mer med vissa näringslivssektorer.

En länsstyrelse är kritisk och menar att det är för många fluffiga åtgärder som baseras på otillräcklig kunskap. Intervjupersonen menar att åtgärderna bör baseras på bättre empirisk grund avseende hur de påverkar koldioxidutsläpp.

### 4.2.3 Arbetets utveckling över tid

5 länsstyrelser svarar i enkäten att de hade någon form av strategi innan 2008. Några få länsstyrelser, bland annat Dalarna, hade således ett klimat- och energi-arbete innan länsstyrelserna år 2008 fick sitt uppdrag avseende regionala klimat- och energistrategier.

Flera länsstyrelser, bland annat Jämtland, framhåller att arbetet till stor del utfördes av länsstyrelserna själva inledningsvis men att involveringen av andra aktörer markant har ökat genom åren.

Den tydligaste förändringen är att samtliga län har ett strategiskt dokument. 15 länsstyrelser anger att de har reviderat strategin efter att den första strategin antagits. Ett exempel är Västra Götaland som utvecklat sin strategi över tid, ett annat Dalarna som har uppdaterat och reviderat sin strategi vid två tillfällen.

Intervjupersoner framhåller att finansiering som medföljde uppdraget från och med år 2010 påverkade länsstyrelsernas arbete. Länsstyrelserna framhåller att ett ekonomiskt stöd, utöver det faktum att det möjliggör avsättande av personella resurser, ger en signal om energi- och klimatfrågornas betydelse.

Nära kopplat till länsstyrelsernas syn på uppdraget och sin egen roll är arbetet med att få med sig externa aktörer, exempelvis att etablera samverkan med näringslivet. Här finns en stor variation. Intervjuerna pekar på både olika syn på hur påverkansarbete kan bedrivas och framkomligheten i arbetet. Likaså finns stora variationer i hur lång tid det tagit för länsstyrelserna att ta fram strategierna, vilket påverkat arbetets utveckling över tid, antal genomförda åtgärder, genomförda utvärderingar med mera. Det kan också ha betydelse för förankring bland länets aktörer, då detta ibland varit en omfattande arbetsinsats som tagit tid.

Arbetstakten har saktats ned i län där tjänsten som ansvarig handläggare länge varit vakant. Intervjumaterialet pekar på att samverkansrelationer påverkas vid vakans eller personalbyte. Detta då det ibland krävs en omstart eller delvis en omstart för att bygga upp relationerna igen. Även byte av länsledning kan påverka arbetets utveckling. Det kan vara tidsfördröjning och olika grad av engagemang i klimat- och energifrågor som påverkar. Det interna engagemanget inom länsstyrelserna är givetvis betydelsefullt och har inverkan på takt och energi i arbetet. Det externa engagemanget betyder ofta skillnaden mellan framkomlighet och hinder. Där betydande regionala aktörer haft svagt intresse för klimat- och energifrågor upplevs arbetet trögt och svårhanterligt. Motsatsen, där intresse och engagemang finns, kan öppna dörrar för såväl samverkan som framgång i arbetet. Exempelvis anses goda miljömässiga villkor i Stockholm vara attraktivt för näringslivetableringar och därmed främjande för tillväxt.

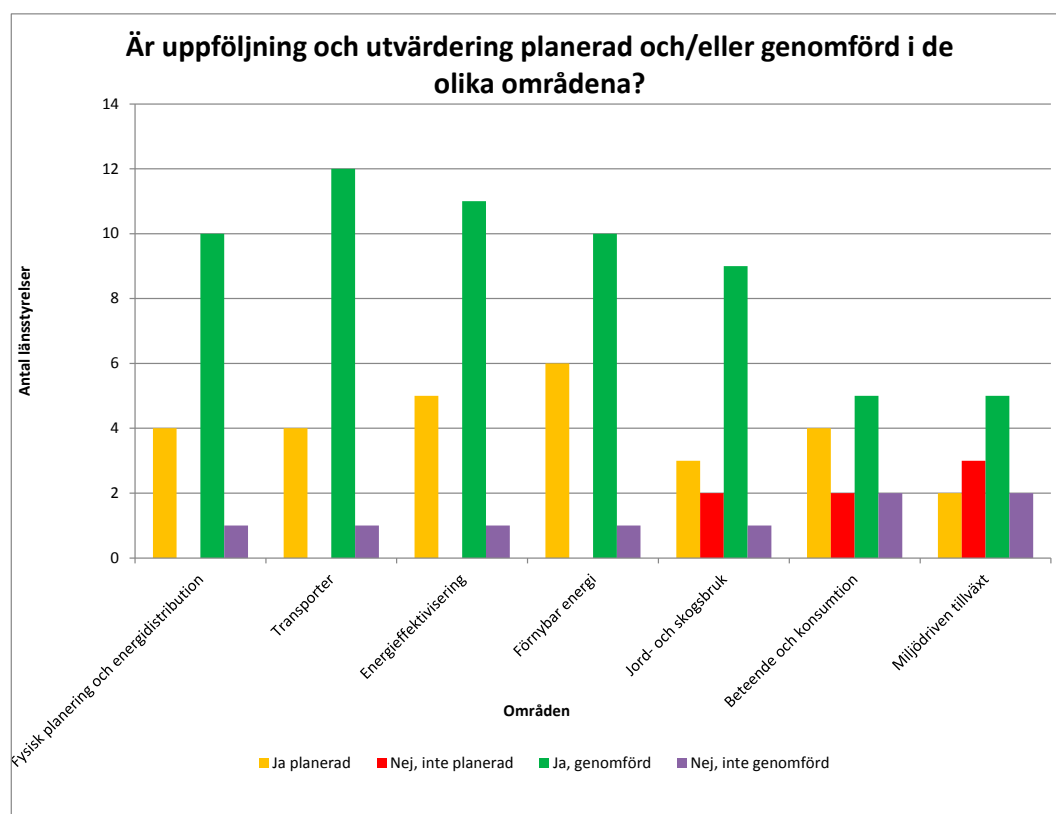
Samhällets utveckling med ökad uppmärksamhet för klimatproblematik och ökad insikt om nödvändigt agerande har även bidragit till att förutsättningarna för länsstyrelserna att arbeta med energi- och klimatfrågor har blivit mer gynnsamma med tiden.

## 4.3 Uppföljning/Utvärdering

### 4.3.1 Planerad och genomförd uppföljning och utvärdering

Planerad och genomförd uppföljning och utvärdering är delvis avhängigt på arbetstakt och hur långt arbetet kommit. Det har även att göra med personella och finansiella resurser samt till viss del engagemang.

Enligt enkätsvaren har ungefär hälften av länsstyrelserna genomfört uppföljning och/eller utvärdering inom fyra insatsområden. På frågan om uppföljning och/eller utvärdering är planerad eller genomförd i de olika områdena ser svarsbilden följande ut enligt enkäten:



Figur 5: Planerad och genomförd uppföljning och/eller utvärdering

Figur 5 visar att mellan 5 till 10 länsstyrelser svarar att uppföljning och/eller utvärdering är genomförd, främst inom Transport, Energieffektivisering, Fysisk planering och energidistribution samt Förnybar energi. De områden som inte har planerad uppföljning/utvärdering är de områden med mindre antal insatser och åtgärder som Miljödriven tillväxt, Beteende och konsumtion samt Jord- och skogsbruk.

Länsstyrelser som kopplar det klimat- och energistrategiska arbetet till miljömålsarbetet följer upp insatset och åtgärder årligen i miljömålsuppföljningen. Tillfälle ges även till uppföljning och utvärdering vid nya programperioder för exempelvis

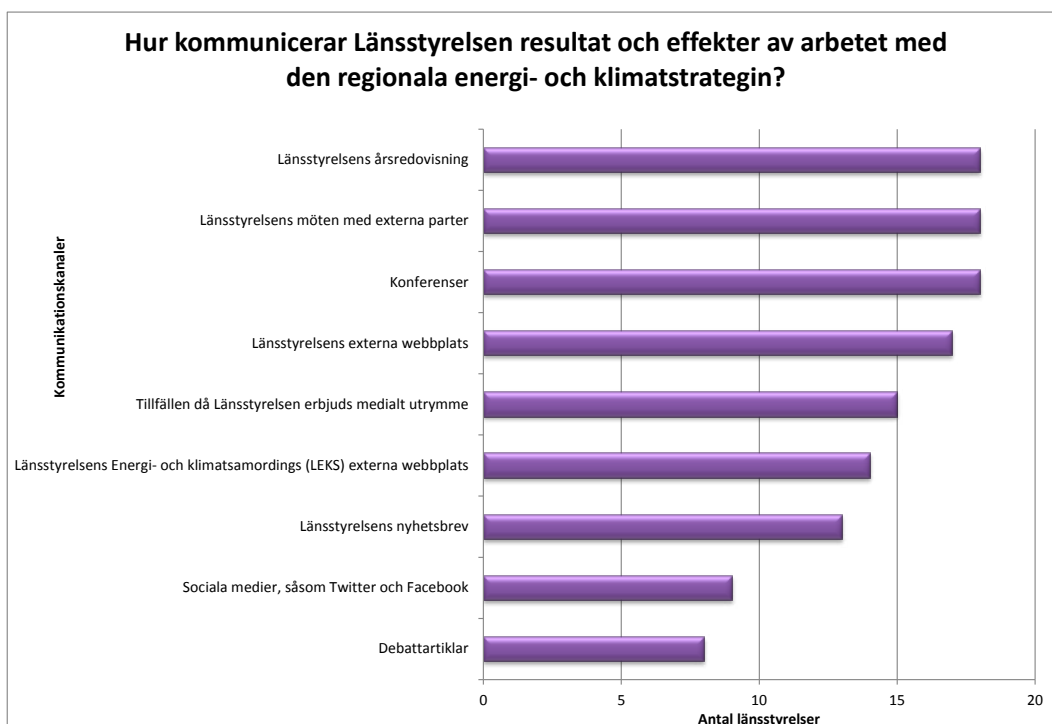
landsbygdsprogrammet. Det finns även lagkrav om uppföljning av länsplaner, däribland länstransportplan. Andra länsstyrelser menar att uppföljningen sker kontinuerligt i det löpande arbetet och i dialog med andra aktörer i länet.

I enkäten efterfrågades i vilken utsträckning samarbetsaktörer har tagit del av uppföljnings- och utvärderingsresultat. De aktörer som tagit del av sådana resultat är främst:

- Länsstyrelsen internt (10 länsstyrelser har svarat i stor eller mycket stor utsträckning)
- Landstinget (10 länsstyrelser)
- Regionala energikontoret (10 länsstyrelser)
- Kommunal förvaltning (9 länsstyrelser)
- Regionförbund/kommunförbund (9 länsstyrelser)

De aktörskategorier som i minst utsträckning har tagit del av uppföljnings- och utvärderingsresultat är enligt enkätsvar:

- Allmänheten (2 länsstyrelser har svarat i stor eller mycket stor utsträckning)
- Intresseorganisationer och ideella föreningar (4 länsstyrelser)
- Näringsliv (5 länsstyrelser)



Figur 6: Kommunikationskanaler



Några länsstyrelser, exempelvis Dalarna, arbetar aktivt med spridning till samarbetsorganisationer såsom EnergiIntelligent Dalarna och massmedia. Andra länsstyrelser menar att enskilda projekt endast kommuniceras till deltagande parter. Bland de öppna svaren i enkäten kan nämnas:

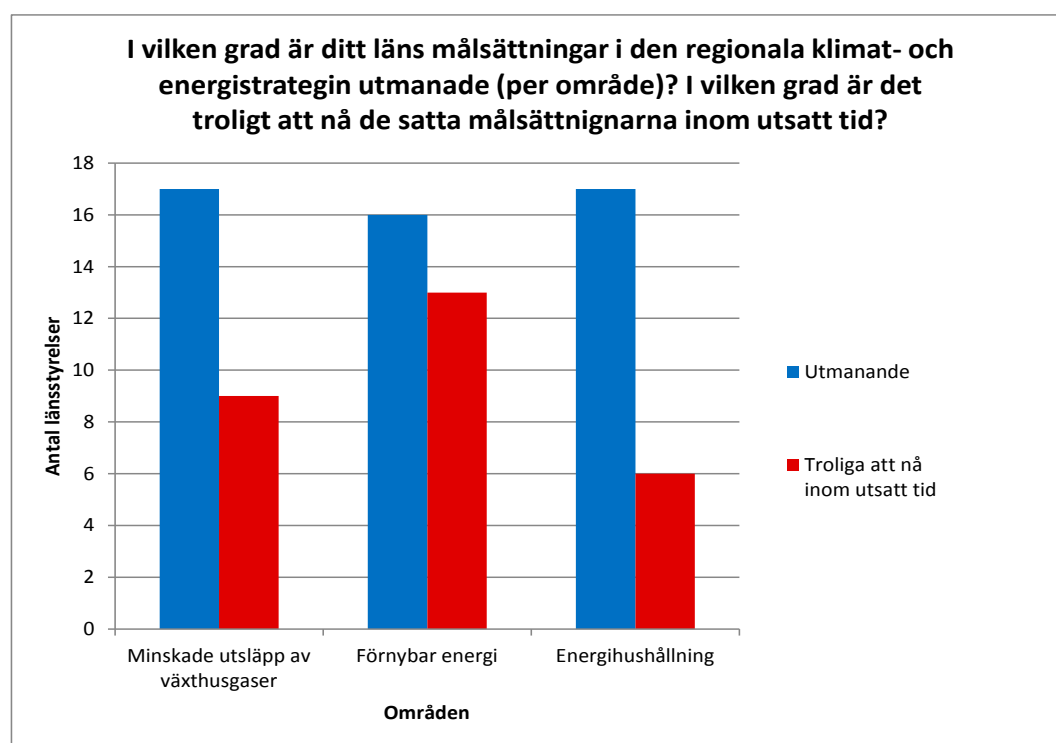
*”Bara de som är med i ett specifikt projekt är intresserade av resultat från utvärderingar.”*

*”Då ingen uppföljning gjord ännu kan frågan inte besvaras. När uppföljning är utförd kommer den att kommuniceras med de aktörer som berörs av resultatet.”*

Kommunikationen sker genom olika kanaler. Enkäten visar att det sker främst genom årsredovisning, möten med externa aktörer och konferenser. De kanaler som är minst använda är sociala medier och debattartiklar:

### 4.3.2 Måluppfyllnad

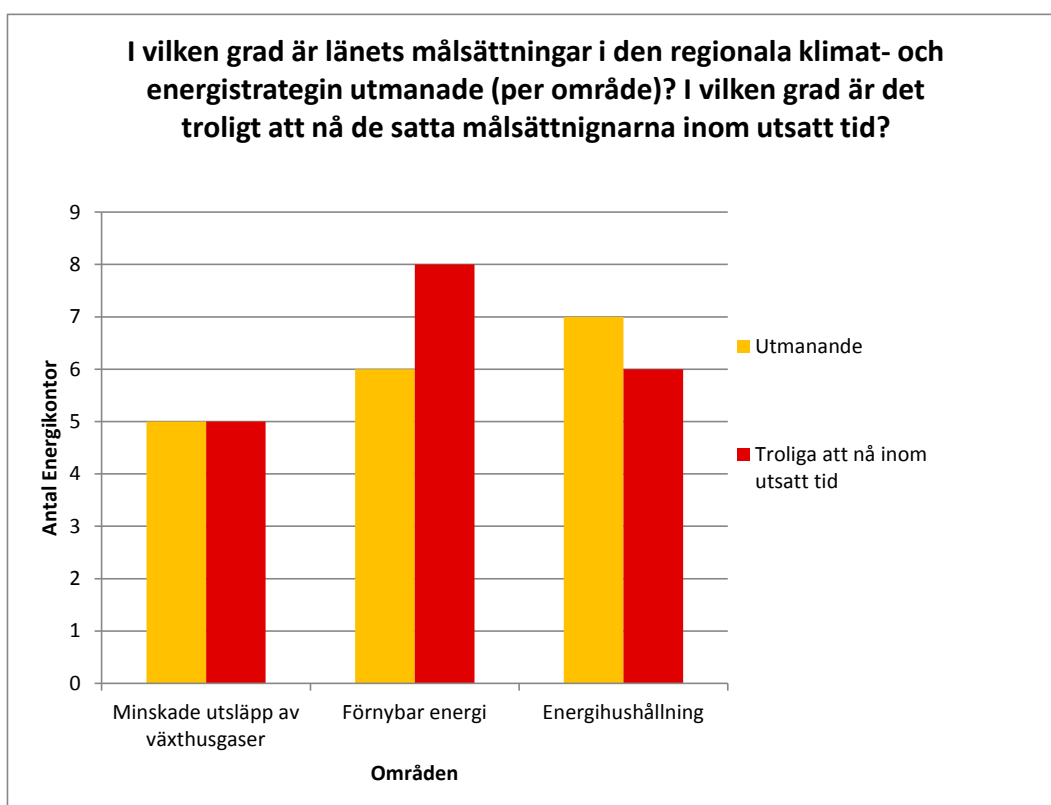
De flesta länsstyrelser bedömer i enkäten målen som utmanade och svåra eller mycket svåra att nå inom utsatt tid:



Figur 7: Mål, utmanande och svåra att nå inom utsatt tid (länsstyrelser)

Länets mål anses av länsstyrelserna vara stora eller mycket stora utmaningar, mellan 15 till 17 länsstyrelser har ansett dem vara utmanande. Mål om förnybar energi upplevs som mest troligt att nå inom utsatt tid. 13 länsstyrelser ansett att det i stor eller mycket stor utsträckning kommer vara troligt att nå målet. Energi-hushållning är det mål som både anses vara störst utmaning och svårast att nå enligt länsstyrelserna. 2 länsstyrelser framhåller i intervjuerna att effekten av energieffektivisering även är svår att mäta då statistik om energianvändning inte lätt går att få fram.

Energikontoren fick samma fråga i intervjuerna och såg utmaningen i målen i något annan ordning:



Figur 8: Mål, utmanande och svåra att nå inom utsatt tid (Energikontor)

Intervjuer med verksamhetsledare vid energikontoren framhåller att energikontoren har en mer positiv inställning till att nå målen om förnybar energi jämfört med länsstyrelserna. Energikontoren såg framgång hos en del aktörer och områden i samhället medan andra aktörer hade svårare att nå målen, exempelvis målen om minskade utsläpp av växthusgaser ansåg energikontoren som svåra att nå för industrin, men inte alls lika svåra för andra delar av regionen.

## 5 Framgångsfaktorer och hinder

Framgångsfaktorer och hinder utgörs av såväl externa som interna faktorer. Länsstyrelser och Energikontor delar bilden i stort. Nedanstående beskrivningar är hämtade från de enkätsvar och intervjuer som har genomförts med länsstyrelser och energikontor.

### 5.1 Framgångsfaktorer

En betydelsefull faktor som framkommer i enkät- och intervjuer är samverkan. Därefter anges styrmedel på energi- och klimatområdet som en viktig framgångsfaktor följt av resurser och långsiktighet.

Samverkan handlar om att skapa relationer med andra aktörer såsom näringsliv, men det handlar även om tillgång till arenor för möten och att den samverkan som finns är effektiv. Regionala forum, såsom klimatråd, anses vara en betydelsefull arena som kan skapa ett starkt och samordnat arbete. Även samverkan internt inom länsstyrelsen kan bli bättre för att skapa samsyn, vilket är en viktig förutsättning för det fortsatta arbetet.

Långsiktigheten lyfts fram som viktigt för att få utrymme att fortsätta att arbeta med samma uppdrag eftersom effekter och resultat kan ta lång tid att uppnå. Uppdraget kräver resurser och en stabil finansiering för att arbeta strategiskt med samordning och projekt. Också ett tydligt uppdrag till länsstyrelserna anses vara viktigt samt nationella styrmedel.

Tydlighet i nationella och regionala målsättningar är viktigt samt att dessa blir mer kända för olika aktörer. I strategi såväl som åtgärdsplaner behöver målsättningar vara tydliga för arbetets styrning och uppföljning men även för en god kommunikation om arbetets riktning.

Möjligheterna blir tydliga bland dem som strukturerat arbetet väl i planering och genomförande, använt sig av välgrundade underlag, arbetat tydligt med förankring med flera. Här verkar länsstyrelserna ha haft en påverkansroll. De som har låtit arbetet ta tid och kanske inte hunnit implementera så mycket kan ha en god grund för att nu åstadkomma faktiska insatser med samsyn kring vart arbetet nu ska nå. Där finns en villighet att samverka bland aktörer.

### 5.2 Hinder

Länsstyrelserna har hunnit olika långt och står därför delvis inför olika utmaningar och hinder i det fortsatta arbetet. Ett betydelsefullt hinder som framkommer i enkät- och intervjuer är avsaknad av finansiering för arbetet. Därefter anges avsaknad av långsiktighet följt av avsaknad på, eller svag, samverkan.

När det gäller finansiellt stöd önskas stöd för lokala energi- och klimatinvesteringar, gärna att uppdraget till länsstyrelserna åtföljs av pengar att fördela, kopplat till åtgärdsplaner som tas fram inom uppdraget med regionala klimat- och energi-strategier.

Avsaknaden av nationella styrmedel och långsiktig inriktning för områden som exempelvis vindkraft, biogasproduktion, samt mikroproduktion av solex lyfts fram som hinder i arbetet. Utmaningen blir än större att stimulera och driva på regionala och lokala aktörer till långsiktiga insatser om inte sådant stöd finns att hänvisa till. En särskild sektor som flera återkommer till är som en stor utmaning är transportsektorn där utsläppen av växthusgaser minskar för sakta. Behovet av kraftfulla åtgärder för effektivare teknik och resmönster behövs.

Även otydlighet i roller och uppdrag framkommer. Länsstyrelserna pekar på att det i dagsläget är flera aktörer med samma uppdrag. Detta kan göra att arbetet kan ta olika parallella riktningar och att fler aktörer söker stöd för just sin inriktning bland länets aktörer. Delat ansvar för frågorna kräver samverkan, även på nationell nivå. I övrig samverkan är hindret en brist på intresse samt att aktörer inte ser en ekonomisk vinst på kort sikt. Därför menar länsstyrelserna att synen att marknaden ska lösa problemen är otillräcklig och det behövs såväl ett regulativt som informativt arbete.

Både upplevelsen och faktiska svårigheter med statistik är väl kända och skapar en frustration hos länsstyrelserna. Att den inte alltid är möjlig att bryta ned på regional eller kommunal nivå, att den är sekretessbelagd eller helt enkelt inte går att uppbringa är problem som länge varit kända, men som inte desto mindre påverkar kunskap och hur exakt den kan vara om läget i regionerna. Statistikens eftersläpning i tid omöjliggör snabb återkoppling på åtgärder.

Att nå ut i samhället är ett välkänt problem som länsstyrelserna delar med andra i samhället, och att nå genom ”bruset” av information idag. Generellt är kommunikation en utmaning enligt flera. Det kan till viss del vara kopplat till synen på sin roll och sitt uppdrag, hur omfattande arbete som läggs på att kommunicera med andra aktörer. Storleken på länet och heterogena aktörsstrukturer försvårar kommunikation och kräver mycket mer i omfattning och resurser. Att ha ledningens engagemang öppnar ytterligare en kommunikationsväg då frågan lyfts och berörs på ledningsnivå inom länet.

## 6 Analysens frågeställningar

### 6.1 Ambitionsnivåer

#### 6.1.1 Ambitionsnivå och måluppfyllelse

En sammanställning över de regionala klimat- och energistrategiernas målsättningar när det gäller klimat, energihushållning samt förnybar energi i länet och i transports-sektorn finns i bilaga 8.10. I tabell 2 och tabell 3 illustreras resultatet från de länsvisa sammanställningar när det gäller ambitionsnivåer. Dessa resultat är förknippade med osäkerheter då vissa tolkningar av materialet har gjorts i samband med analysen.

**Tabell 2. Länsstyrelsernas bedömning av huruvida deras kvantitativa mål är utmanande och nåbara**

	Utmanande mål (ambitionsnivå)				Nåbart mål (måluppfyllelse)			
	Klimat	Energi-hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport	Klimat	Energi-hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport
Blekinge	++	++	++	++	o	o	o	-
Dalarna	-	++	+	x	o	-	-	x
Gotland	+	+	+	+	+	+	+	+
Gävleborg	+	+	+	+	o	o	+	?
Halland	o	o	o	o	++	-	++	++
Jämtland	++	o	+	?	+	o	+	?
Jönköping	++	++	++	+	+	+	+	o
Kalmar	++	++	+	x	o	o	+	x
Kronoberg	++	++	++	++	o	-	-	--
Norrbottn	x	++	-	-	x	o	+	+
Skåne	++	++	++	++	-	o	-/-	o
Stockholm	o	+	+	+	+	+	++	++
Södermanland	?	?	?	?	?	?	?	?
Uppsala	++	++	+	++	o	+	+	+
Värmland	+	+	--	++	?	+	++	-
Västerbotten	++	+	x	x	-	o	x	x
Västernorrland	x	x	x	x	x	x	x	x
Västmanland	?	++	+	+	?	-	-	-
Västra Götaland	++	?	+	x	--	-	o	x
Örebro	o	+	+	+	+	+	+	-
Östergötland	+	o	+	x	o	o	o	x

Tabellkommentar: Vit=inget *kvantitativt* mål (x), orange=i liten (-) eller väldigt liten (- -) utsträckning, gul=i viss utsträckning (o), grön=i stor (+) eller mycket stor (++) utsträckning, grå=ingen bedömning gjord av länsstyrelsen (?). Varje Länsstyrelse svarade på följande två frågor: I vilken grad är ditt läns målsättningar i den regionala klimat- och energistrategin utmanande (per område)? och I vilken grad är det troligt att nå de satta målsättningarna inom utsatt tid?

**Tabell 3. Antal län som har satt upp mål som är:**

	Klimat	Energi-hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport
Kvantifierbart mål till 2020?	20	20	19	13
Sektorsövergripande mål?	17	17	19	13
Utmanande mål? (bedömt "i stor eller mycket stor utsträckning")	13 (+2?)	15 (+2?)	15 (+1?)	11 (+2?)
Nåbart mål? (bedömt "i stor eller mycket stor utsträckning")	6 (+3?)	6 (+1?)	11 (+1?)	6 (+3?)
Pådrivande mål? (både utmanande och nåbart)	3 (+3?)	6 (+1?)	8 (+1?)	3 (+3?)
Högre mål än rikets? (samma nivå eller högre)	19	17	11 (+8?)	12
Kvantifierbart mål till 2050?	4	3	3	0

Tabellkommentar: I parentes anges antal länsstyrelser för vilka det inte går att bedöma huruvida svaret är positivt utifrån målutförningen. Rött=0-6 st, orange=7-14, grön=15-21

Det kan konstateras att nästan alla länsstyrelser har satt åtminstone tre kvantifierbara mål (klimat, energihushållning och förnybart). En möjlig anledning till att ett antal län inte satt några kvantifierbara mål är att sekretessreglerna som omgärdar statistiken försvårar uppföljning. Två andra anledningar kan vara att arbetet med konkreta åtgärder har prioriterats i dessa län eller att kvalitativa produktionsinriktade mål har satts upp istället. Det är dessutom viktigt att påpeka att klimatmålet är ett av miljö kvalitetsmålen för vilka regionalisering skett en längre tid<sup>9</sup> men att det däremot inte finns något liknande krav på att sätta mål i länsstyrelsernas uppdrag att arbeta för en regional och lokal energiomställning<sup>10</sup>. Vi bedömer ändå att mäta sina framgångar och att sätta förankrade, mätbara, ambitiösa och utmanande men nåbara mål skapar legitimitet, engagemang och hjälper att organisera och prioritera verksamheten, vilket är viktigt för ett effektivt klimat- och energi arbete.

<sup>9</sup> Startskottet för regionalisering av miljömål kom 1998 med regeringens uppdrag (dnr M98/3090/8) att fortlöpande regionalt anpassa, precisera och konkretisera 14 nationella miljö kvalitetsmål. Länsstyrelserna skulle också samordna arbetet med anpassning av delmål och sektorsmål till sina län i samverkan med centrala och regionala myndigheter samt sektorns övriga aktörer och därvid ta de initiativ som behövs för att stimulera miljö målsarbetet inom olika samhällssektorer och för att målen skall få genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen. Vidare skall länsstyrelserna fortlöpande ansvara för och samordna uppföljningen av miljö kvalitetsmålen på regional nivå samt stödja kommunerna med underlag för att formulera lokala mål och åtgärdsprogram.

<sup>10</sup> Uppdraget att arbeta för energiomställning kom 2008 och formulerades "Länsstyrelserna ska utifrån sina respektive regionala förutsättningar i samråd med kommuner, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, regionala och lokala aktörer samordna och driva på det statliga klimat och energi arbetet. Länsstyrelserna ska främja energiomställningen i relevanta sektorer på regional nivå. Länsstyrelserna ska därvidlag särskilt verka för att andelen förnybar energi ökar och bidra med insatser för att uppnå det nationella planeringsmålet för vindkraft samt främja energieffektivisering."

Länsstyrelsernas målsättningar har utformats på väldigt många olika sätt och har större eller mindre omfattning, olika basår och detaljeringsgrad. Detta kan ses som positivt för att anpassa målsättningen till varje läns förutsättning när det gäller aspekter såsom utveckling, geografi, energiresurser och teknik<sup>11</sup>. Det gör det dock svårare att jämföra länsens målsättningar med nationella målsättningar eller med andra läns målsättningar. Det är därför också svårt att bedöma om länsens regionala målsättningar sammanlagt har en högre eller lägre ambitionsnivå än de nationella målen. Bedömningen är ändå att de flesta län har antagit samma eller högre målsättningar än de nationella målen när det gäller både klimat, energihushållning och förnybar energi. Det tyder på att ambitionsnivån i länsens energi- och klimatarbete är hög och tillsammans med åtgärder kan bidra positivt till den nationella omställningen. Höga målsättningar kan också bero på att länen vill vara mer drivande än andra län och än riket. Ytterligare resonemang när det gäller specifika utformningar av varje mål beskrivs nedan.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer att länsstyrelsernas målsättningar och målformuleringar kan bli bättre för att vara mer pådrivande. För att vara som mest pådrivande bedömer vi att målen bör vara utmanande, tillräckligt förankrade med länets aktörer, förhålla sig till långsiktiga mål och vara nåbara om stora ansträngningar görs. Låga målsättningar som lätt kan nås manar inte på åtgärdsarbetet. Väldigt höga, otydligt formulerade, icke-bindande eller svåruppföljda mål som är förknippade med låga förväntningar är sannolikt inte så uppmuntrande att samlas kring och sannolikt inte så pådrivande. De är få län som anger att deras län har utmanade mål som i hög utsträckning är troligt att de nås inom utsatt tid, det vill säga som uppfyller vår definition av att vara pådrivande. Ett annat sätt att tolka detta resultat är att länen utmanar sig själva utöver det som de kan förutse som möjligt vilket i viss mån kan vara positivt.

I underlag till Kontrollstation 2015 av de energi- och klimatpolitiska målen har Naturvårdsverket och Energimyndigheten nyligen analyserat möjligheterna för Sverige att nå de nationella energi- och klimatmålen. För klimatmålet och förnybartmålen bedömer myndigheterna att dessa kommer att nås utan styrmedelsförändringar medan det är svårare att bedöma huruvida energihushållningsmålet kommer att nås eller inte<sup>12</sup>. Det är få länsstyrelser som bedömer att deras energihushållningsmål och förnybartmål i transportssektorn kommer att kunna nås till år 2020. Även för förnybartmål och klimatmål är cirka hälften av länen pessimistiska i sina bedömningar om målen kommer att kunna nås. Det kan finnas flera anledningar till detta, måluppfyllelsen beror på nationella långsiktiga spelregler som är osäkra i sin utformning och konsekvenser, att länets framtida ekonomiska utveckling och befolkningstillväxt samt energipriser är osäkra, att länsstyrelsen oftast har satt högre mål än riket kan bidra. I vissa fall tillkommer det också att länen har använt sig av det nationella klimatmålet men inte tagit hänsyn till att inköp av internationella krediter kan användas för att uppnå det nationella klimatmålet till 2020

<sup>11</sup> Övergripande mål gör det lättare för teknikneutrala styrmedel att styra vilken teknik är lönsammare att införa. Sektorsspecifika mål gör det lättare att satsa på de största utmaningarna och möjligheterna i varje län. Tekniskspecifika eller sektorsspecifika mål gör det lättare att säkerställa att investeringar görs.

<sup>12</sup> <http://www.energimyndigheten.se/Global/Nyheter/Kontrollstation%202015%201%20oktober%20ny.pdf>

och att verksamheter inom utsläppshandelsystemet regleras separat. Regionala mål för de sektorer som inte omfattas av utsläppshandelsystemet med högre målsättning än cirka 27 procent minskning av utsläppen mellan 2020 och 1990 är högre än det nationella målet, antaget att en tredjedel av det nationella målet uppnås genom användande av internationella utsläppskrediter. Regionala övergripande klimatmål med högre målsättning än 27 procents minskning av utsläppen som även inkluderar de verksamheter som ingår i utsläppshandelsystemet ökar ytterligare ambitionen.

Det är få län som har satt upp långsiktiga mål till 2050. Vi ser det som ett utvecklingsområde för länens framtida strategiutveckling att utforma långsiktiga energi- och klimatmål. En brist på målbild för 2050 kan utgöra ett hinder för länets klimatarbete, särskilt för transportsnål planering<sup>13</sup>. Det är även viktigt för att planera konsekventa, transparenta och långsiktiga institutioner, styrningsbeslut och ge förutsägbara förutsättningar för samhället och investerare.

I stort sett alla län, 19 av 21, har förankrat den regionala klimat- och energistrategin på ett mer eller mindre omfattande sätt under arbetsgång med aktörer i länet. Ungefär hälften har använt sig av dialoger, workshoppar och arbetsgrupper medan hälften har använt sig av samrådsprocesser, remisser och referensgrupper som medel för förankring. Vi bedömer att målsättningen därför bör vara rimlig i länen samt att engagemang och acceptans anses vara hög.

### **6.1.2 Utformning av klimatmålet**

Det nationella klimatmålet i Sverige till 2020 är att utsläppen av växthusgaser i Sverige år 2020 ska vara 40 procent lägre än år 1990 (målet får uppfyllas genom inköp av internationella utsläppskrediter maximalt en tredjedel av målet det specifika året 2020) för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. För de verksamheter som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter gäller EU:s målsättning om att dessa verksamheter i hela EU totalt sett ska minska sina utsläpp med 21 procent mellan 2005 och 2020. Det finns en stor variation samt vissa otydligheter i målformuleringar av klimatmålen på regionalnivå.

Mer än hälften av länen (14 län) har klimatmål som är formulerade som en procent-sats mellan 1990 och 2020, varav 8 av dem använder sig av samma formulering som det nationella målet. Tre stycken har istället 2005 som basår och ett län har 2007/2008 som basår.

Det har också varit svårt att bedöma om regionala klimatmålet omfattar inköp av internationella utsläppskrediter såsom det nationella målet, vilket görs tydligt bara av ett län i rapporteringen. Det har ofta varit svårt att hitta huruvida målet skiljer på handlande och icke-handlande sektorer. Fem län har däremot tydligt exkluderat den handlande sektorn från sin målssättning. Det kan vara svårt att urskilja den

<sup>13</sup> <http://www.energimyndigheten.se/Global/Nyheter/Kontrollstation%202015%201%20oktober%20ny.pdf>



handlande från den icke-handlande sektorn på grund att det inte går att följa upp utsläppen från verksamheter inom handeln med utsläppsrätter av sekretesskäl.

Fem län har ett per-capita-mål istället för eller i komplement för övergripande mål varav två (Dalarna och Västra Götaland) använder sig av konsumtionsbaserade mål. Att använda per-capita-mål tar hänsyn till befolkningsutveckling och utformas ofta som en rättighet att släppa ut växthugsgaser (1-2tonCO<sub>2</sub>ekv/capita i 2050) men kan inte direkt jämföras med rikets utformning utan att göra osäkra antaganden om befolkningsutveckling i länet. Att använda konsumtionsbaserade klimatmål anses dessutom ge en komplementär bild till produktionsbaserade mål men saknar fortfarande statistisk kvalitet.

Endast fyra län har långsiktiga klimatmål till 2050. Det är Dalarna, Jönköping, Västmanland och Västra Götaland. Värmland har dessutom som mål att redan 2030 bli klimatneutralt. Målens utformning skiljer sig åt mellan ett absolut mål per capita (antigen produktionsbaserat eller konsumtionsbaserat), en procentuell-minskning eller samma formulering som det nationella målet om nettonollutsläpp till atmosfären. Vi ser det som ett viktigt utvecklingsområde för länens framtida strategiutveckling att utforma långsiktiga klimatmål. Detta kan göras redan i dagsläget eller senare om det nationella målet ges en konkretare form där det tydligare framgår hur eller om förstärkning av kolsänkan och internationella krediter hanteras för att uppnå formuleringen ”nettonollutsläpp” eller hur riket ska sätta ett konsumtionsbaserat klimatmål.

### **6.1.3 Utformning av energihushållningsmålet**

För EU är energihushållningsmålet satt som en minskning med 20 procent jämfört en prognos på BNP-tillväxt i 2020, men kan tolkas som ett absolut mål på 20 procent minskad energianvändning mellan 2005 och 2020. I Sverige är målet satt relativt till BNP, det vill säga att energiintensitet ska förbättras med 20 procent till 2020 jämfört med 2008 årsnivå. De regionala energihushållningsmålen har mycket olika målformuleringar i de olika länen.

En första skillnad mellan målens olika formuleringar är vilket basår som används. Utöver nio län som antingen refererar till 2008 som basår eller ha antagit det nationella målet finns det sex andra basår som används vilket försvårar jämförbarheten mellan olika de olika målsättningarna.

En majoritet (18 län) har valt att sätta upp sektorsövergripande mål varav sex län preciserar dessa med sektorsspecifika mål. Det finns också fyra län som bara har sektorsspecifika mål.

Det förekommer både absoluta mål som har en kvantifierbar känd målsättning i minskad energianvändning och indexerade/relativa mål som därmed anpassas efter ändrade förutsättningar: 5 län har bara absoluta mål, 11 län bara relativa mål medan 4 län använder sig av båda. En tredjedel (9 län) av länen har valt att sätta rikets mål som en miniminivå medan nio län har satt explicit högre mål än rikets. De övriga länen har antingen inga mål, sektorsspecifika mål eller kvalitativa mål som inte går att jämföra med det nationella målet.

Bara två län har övergripande och kvantifierade långsiktiga energihushållningsmål till 2050: Dalarna (att minska energiintensiteten med 50 procent i alla sektorer förutom i processindustrin där en effektivisering om 40 procent förväntas) och Jönköping (att minska energianvändningen med 40 procent i 2050 jämfört med 2007 och begränsa energianvändningen till 8TWh). Kalmar har dessutom ett långsiktigt sektoriellt mål (att minska energianvändningen per uppvärmd areaenhet med 50 procent 2050 jämfört med 1995). Eftersom det inte finns än nationella långsiktiga energihushållningsmål kan dessa län utgöra en inspiration till andra län.

#### **6.1.4 Utformning av förnybartmålet**

I EU och i Sverige är förnybartmålet satt på ett övergripande nivå (20 procent av energianvändningen i EU och 50 procent i Sverige ska komma från förnybara källor). Sex län har antagit samma övergripande förnybartmål som Sveriges medan fem län har satt upp högre målnivå för förnybartandelen. De övriga länens mål är svåra att jämföra med det nationella målet eftersom de snarare fokuserar på tekniska lösningar eller avvecklingen av fossila bränslen.

De flesta länen (19 län) har använt sig av övergripande mål för att kvantifiera förnybartmålet. Mindre än hälften av dessa (7 län) har dessutom preciserat vilka tekniker som ska användas eller vilka sektorer som ska bidra.

Sverige har också transportspecifika mål (10 procent förnybar energi i transportssektorn till 2020 och en vision om en fossiloberoende fordonsflotta till 2030). 13 län har därför satt specifika mål för transportssektorn varav fyra av dem har antagit samma mål som Sveriges.

Fem län har tydligt kopplat sitt förnybartmål till exportmöjligheter, självförsörjning eller 100 procent förnybart (Dalarna, Jämtland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg, Stockholm). Fem län har fokuserat tydligt på att minska användningen av fossila bränslen antingen i uppvärmningen eller i transportssektorn.

Bara tre län har satt upp långsiktiga förnybartmål om att försörja landets energianvändning med 100 procent förnybar energi till 2050 (Dalarna, Jämtland och Kronoberg). Detta är en målsättning som inte finns på riksnivå och som därmed anses inspirerande för andra län.

## **6.2 Arbetets utveckling**

### **6.2.1 Utveckling avseende strategier och åtgärdsplaner, regionala samverkansforum samt insatser och åtgärder**

Länsstyrelsernas uppdrag att arbeta med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats över tid. Mellan 2006 och 2007 fokuserade uppdrag mestadels på att främja utbyggnad av vindkraft. Först 2008 gavs länsstyrelserna i uppdrag att utarbeta regionala klimat- och energistrategier<sup>14</sup>. Redan 2008 uttrycktes vikten av

<sup>14</sup> I syfte att minska klimatförändringar, främja energiomställning, öka andel förnybar energi samt främja energieffektivisering och effektivare transportssystem

samverkan med berörda aktörer<sup>15</sup> och att tillvarata synergier med andra relevanta regionala program såsom regionala utvecklingsprogram. 2009 inkluderas även arbetet med att planera och genomföra åtgärder samt att särskilt stödja näringslivets och kommunernas klimat- och energiarbete.

2010 utvecklades uppdraget och det ekonomiska stödet till respektive länsstyrelse infördes. Länsstyrelserna gavs i uppdrag att strategiskt samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga den statliga energi- och klimatpolitiken och 2012 skulle även regionala åtgärdsplaner tas fram i syfte att identifiera, planera och genomföra regionala insatser och åtgärder för att uppnå minskad klimatpåverkan, ökad andel förnybar energi och ökad energihushållning. 2013 infördes att länsstyrelserna skulle genomföra insatser för att stärka samverkan såväl inom respektive länsstyrelse som mellan länsstyrelserna för att gemensamt utveckla länsstyrelsernas arbete på området energiomställning. Samma år infördes även att insatser för att klimat- och energimål ska få ökat genomslag inom olika sakområden såsom miljöprövning och -tillsyn, den lokala och regionala samhällsplaneringen, regionalt utvecklings- och tillväxtarbete och infrastrukturarbete. 2014 framhölls även i uppdraget till länsstyrelserna att insatser och åtgärder även skulle följas upp inom ramen för de regionala åtgärdsplanerna.

Tabell 4 nedan syftar till att ge en bild över hur de centrala delarna i länsstyrelsernas uppdrag har utvecklats under åren, främst med fokus på 2010–2014. Tabellen syftar till att illustrera när i tid regionala klimat- och energistrategier utarbetats och reviderats och även om åtgärdsplaner har utarbetats och reviderats. Tabell 4 fokuserar även på regionala samverkansforum som etablerats i länen för att diskutera energi- och klimatfrågor. Länsstyrelserna samordnar, sammankallar och leder olika nätverk och forum där olika regionala och lokala aktörer deltar. Tabellen nedan fokuserar på övergripande regionala forum som länsstyrelsen aktivt samordnar i syfte att diskutera energi- och klimatfrågor. Det finns även andra mötesplatser och nätverk som erbjuder samverkansmöjligheter mellan regionala och lokala aktörer. Slutligen görs även en uppskattning av antal insatser och åtgärder som pågått per år.

Det klimat- och energistrategiska arbetet samordnat av länsstyrelserna är tänkt att utgå från länens förutsättningar och läge. Detta medför naturligtvis skillnader i upplägg, arbetets utformning och faktiskt tillvägagångssätt. Med utgångspunkt i länsstyrelsernas uppdrag har mycket, om än i varierande takt, hänt i länen sedan 2008 avseende energi- och klimatarbetet.

Flera länsstyrelser har varit tidiga med att ta fram regionala klimat- och energistrategier. Tabellen visar att 4 länsstyrelser har utarbetat regionala klimat- och energistrategier redan innan uppdraget gavs 2008. I dessa fall kan orsaken vara att energi- och klimataspekter tidigt identifierats som viktiga frågor för att nå andra mål som länsstyrelserna arbetar med att uppnå, såsom Sveriges nationella miljömål. En stor del har utarbetat regionala klimat- och energistrategier under 2008, vilket var året då länsstyrelserna fick i uppdrag att utarbeta regionala klimat- och energistrategier.

---

<sup>15</sup> Däribland ett antal statliga myndigheter; Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Boverket.

**Tabell 4. Övergripande bild avseende utveckling av strategier, åtgärdsplaner, regionala samverkansforum samt insatser och åtgärder**

	2006–2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antagit strategi	4	12	1	3		1			
Reviderat strategi		1		1	1	6	3	2	1
Antagit åtgärdsplan eller motsvarande	2		1	1	1	6	3	3	2
Reviderat åtgärdsplan eller motsvarande		1	1	1	1	3	1	3	3
Regionala samverkansforum för energi- och klimatfrågor	2	3	5	7	12	13	12	13	14
Uppskattat antal pågående insatser och åtgärder	40	40	40	200	300	600	500	400	-

Två länsstyrelser planerar att anta åtgärdsplaner 2015. Några länsstyrelser planerar att fram åtgärdsplan eller motsvarande. Dessa åtgärdsplaner ingår inte i tabellen. I ett fall har strategi och åtgärdsplan inte antagits av länsstyrelsen men av Regionförbund där ett nära samarbete finns. Två länsstyrelser planerar en uppstart av regionala samverkansforum under 2015. Källa: Energimyndighetens bearbetning av de länsvisa sammanställningarna samt uppföljningsfrågor till energisamordnare vid länsstyrelserna där 14 av 21 har svarat på följdfrågorna för att verifiera ovanstående information.

Att länen har utarbetat strategier tidigt är dock ingen garanti för kvalitet eller att ha kommit långt i arbetet. Tabellen visar att flera länsstyrelser även har reviderat sina regionala klimat- och energistrategier. I vissa fall är det samma länsstyrelse som har reviderat sin strategi vid mer än ett tillfälle. Revidering och utveckling av strategierna pekar på att arbetet hålls levande och att den strategi som inledningsvis togs fram kontinuerligt behöver ses över efter behov för att förhålla sig till förändringar i länet. Ett exempel är Blekinge som 2010 arbetade fram en regional klimat- och energistrategi för länet men som sedan gjorde ett omtag av hela strategin under 2013 för att bättre passa in strategiarbetet till länets aktörer. Länsstyrelsen upplevde i detta fall att strategin bättre behövde anpassas till dess målgrupper och deras arbetssätt.

Flera län har etablerat regionala samverkansforum för energi- och klimatfrågor. Några etablerades redan innan 2008, men en stor del verkar ha skapats i samband med att länsstyrelserna fick i uppdrag att arbeta med regionala klimat- och energistrategier. Det är troligt att förutsättningar för samverkansforum skiljer sig åt mellan länen, och det kan eventuellt inte vara önskvärt att etablera nya regionala samverkansforum i alla län om det till exempel redan finns goda samverkansstrukturer som även inkluderar energi- och klimatfrågor. Det verkar dock vara ett arbetssätt som flera län använder sig av, och något som det ekonomiska stödet kan ha bidragit till att bygga upp och upprätthålla.

Ungefär hälften av länsstyrelserna har i olika seminarier, workshops och dialoger arbetat fram strategidokumentet och detta förfaringssätt tycks ha ökat bland länen

under årens lopp. Det är ett sätt att såväl lyssna in andra aktörer som förankra strategiarbetet och väcka engagemang. I resterande del av länsstyrelserna har länets aktörer som kommuner och landsting med flera fått ge sina synpunkter i ett remissförfarande, vilket Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer som en svagare form av förankring.

Att arbetet inte låter sig göras av en eller några få aktörer är såväl en styrka som svårighet. Att förankra väl och skapa samsyn är därför en förutsättning för vidare arbete och för genomförandet. Att det i några län tagit tid tycks till viss del ha sin grund i omsorgsfullt relationsbyggande. Som tidigare påpekats i denna rapport är förtroende och goda relationer helt avgörande för samarbete och därmed framkomlighet. Ibland kan mycket tid och omfattande insatser behöva läggas på att skapa ett förtroende och ett dialogklimat som kan åstadkomma förståelse och överenskommelser. Den tiden som används för gedigen förankring är väl investerad för möjliggörandet av fortsatt arbete.

Det framstår som att arbetet med insatser och åtgärder har tagit fart efter 2008–2009. Det kan vara så att det behövs extra resurser för att komma igång och driva olika insatser och åtgärder och att det ekonomiska stödet därmed påverkade. Samtidigt kan det vara så att det inom energi- och klimatarbetet tar tid att få igång åtgärdsarbetet. Troligtvis har både länsstyrelsernas uppdrag, i kombination med bland annat det ekonomiska stödet, haft en styrande effekt och bidragit till ökad möjlighet att genomföra insatser och åtgärder.

### **6.2.2 Samordning med andra arbetsområden**

Arbetet är alltmer integrerat arbete med klimat- och energimål, kopplat till miljömål eller tillväxtprogram. På så sätt kan energi- och klimatarbetet genomsyra olika sakområden och dra nytta av befintliga forum och kollegors kompetens. Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har en nära koppling till miljömålsarbetet och samtliga länsstyrelser integrerar dessa två arbetsområden på olika sätt. Det är vanligt förekommande att åtgärdsplaner, och även de regionala klimat- och energistrategierna, som länsstyrelserna har i uppdrag att utarbeta ofta görs i intern samverkan med miljömålsarbetet där åtgärdsprogram för miljömål inkluderar klimat- och energi. Flera län använder sig även av den miljömålsuppföljning som görs för att följa upp arbetet med regionala klimat- och energistrategier. I en del län startade energiarbetet som en miljömålsfråga då energi har stor betydelse, både synergier och målkonflikter, för flera av miljömålen.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket anser att det finns fördelar med en integrering mellan arbetsområden. Det tar bland annat mindre resurser i anspråk av regionala och lokala aktörer som behöver involveras i arbetet. Miljömålsarbetet har även en tydlig struktur, bland annat avseende uppföljning, mätning och revidering. Det kan finnas en risk att målen försvinner i massan av miljömål, men å andra sidan så kan de län som inte arbetar med integrering mellan arbetsområden riskera att strategin tidsmässigt hamnar i otakt med regionala utvecklingsprogram, energistudier och andra viktiga insatser.

Som nämnts ovan är 7 läns regionala klimat- och energistrategier ett gemensamt dokument tillsammans med Regionförbundet. Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer att det är en styrka i arbetet att flera regionala aktörer står bakom den regionala klimat- och energistrategin. Länsstyrelserna arbetar även alltmer för att koppla ihop den regionala klimat- och energistrategin med det regionala utvecklingsarbetet och de planer (regionala utvecklingsplaner, RUP) och strategier (regionala utvecklingsstrategier, RUS) som utarbetas. Den regionala klimat- och energistrategin integreras i vissa fall i regionens RUP, och i andra fall kan den regionala klimat- och energistrategin vara ett underlag för framtagande av regionala utvecklingsstrategier.

Integrering i andra arbetsområden kan vara beroende av hur energi- och klimatarbetet är organiserat inom länsstyrelserna, exempelvis kan det vara enklare att integrera energi- och klimatfrågor i miljömålsarbetet om energisamordnaren arbetar inom den enhet, funktion eller avdelning som ansvarar för miljömålsarbetet. Arbetet kan eventuellt få olika inriktningar beroende på var frågorna hamnar i organisationen.

### **6.2.3 Samband mellan problembild, mål samt insatser och åtgärder**

De regionala klimat- och energistrategierna är en grund för arbetet, men arbetet behöver även inriktas på att genomföra insatser och åtgärder för att uppnå resultat och effektmål. Att ändamålsenliga, snarare än antal, insatser och åtgärder genomförs, att det finns ett ansvarstagande och engagemang för genomförandet i länet samt att insatser och åtgärder följs upp är således av vikt för att uppnå resultat.

Insatser och åtgärder kopplar ofta till länens regionala klimat- och energistrategier. Förankring och åtagande kring insatser och åtgärder skiljer sig åt mellan länen. Det finns exempel på län som arbetar med att skapa ansvar för, och tidsätta, åtgärder genom bland annat dialog, frivilliga avsiktsförklaringar eller liknande. Andra län arbetar med att erbjuda övergripande förslag på åtgärder som länets aktörer kan välja bland. Vid det senare arbets sättet kan det uppstå en otydlig koppling mellan arbetets olika delar, exempelvis en otydlig koppling till mål. Åtgärderna behöver bygga på en vilja att genomföra dem. Att arbeta med ett smörgårdsbord av åtgärder och förslag blir även sårbart utifrån styrnings- och uppföljningsperspektiv. Det finns även kritik avseende att det är för många ospecifika åtgärder som baseras på otillräcklig kunskap om exempelvis åtgärdens effekt. Här kan det finnas ett arbete kvar att göra avseende att bättre basera åtgärder på empirisk grund avseende hur de påverkar exempelvis utsläpp av växthusgaser.

## **6.3 Konkret resultat**

Konkreta resultat handlar till stor del om metodutveckling, kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring och etablering av samverkansforum.

### **6.3.1 Transporter och fysisk planering**

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet transporter och fysisk planering. Insatserna kopplar till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.1, a-g.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som syftar till kunskapsöverföring mellan länets aktörer. Flera aktiviteter handlar om att lyfta energi- och klimataspekter i fysisk planering. Det förekommer även analytiskt arbete. Vissa ovanliga insatser har också konstaterats, exempelvis forsknings- och utvecklingsprogram för hållbart samhällsbyggande. Arbete inriktas även på att bistå andra aktörers energi- och klimatarbete såsom Regionförbund och Energikontor. Insatser genomförs även i form av samordning av, och deltagande i, olika nätverk. Bidrag med finansiering förekommer också. Samt olika events.

### **6.3.2 Bostäder och lokaler**

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet bostäder och lokaler, även om det inte är den vanligaste typen av åtgärder inom ramen för det klimat- och energistrategiska arbetet. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.2, a-g.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som fokuserar på utbildningar kring energieffektivisering i fastigheter och klimatsmart byggande, livscykelkostnads-kalkylering och driftoptimering. Även samordning av nätverk och bidrag med finansiering förekommer. I ett flertal fall är aktiviteterna kopplade till det statliga stödet till energieffektivisering i kommuner och landsting. En del insatser är skraddarsydda för specifika branscher eller verksamheter

Utbildningar i (LCC) vid upphandling är relativt vanligt förekommande. Det förekommer i viss mån analytiskt arbete. Det är ovanligt med insatser riktade till särskilda teknik- eller energianvändningsområden, men i några fall har utbildningar kring energieffektiv belysning genomförts. Insatser kopplat till energiförsörjning, fjärrvärme och övergång till förnybar energi är ovanliga. Även energifrågor i tillsynen är ovanliga.

### **6.3.3 Industri**

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet industri. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.3, a-f.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som handlar om kompetensutveckling och vägledning avseende energi i tillsynsarbete och energikartläggningsstöd. Insatser och åtgärder fokuserar även på kunskapshöjning och till viss del även analytiskt arbete. Det är även vanligt med nätverksarbete för industri. Det förekommer även en del finansiering av projekt inom insatsområdet.

### **6.3.4 Förnybar energi**

Flera konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet förnybar energi. Insatserna kopplar an till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.4, a-e.

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet förnybar energi och energidistribution, framförallt inom sol-, vind- och bioenergiområdet. Det vanligaste styrmedel, som samtliga länsstyrelser har arbetat med i någon form, är kunskapsöverföring och utbildning till olika aktörer när det gäller förnybar energi. Även framtagning av vägledning, kartläggningar och andra verktyg för att kartlägga potentialen för förnybar energi har fått stor prioritet hos de flesta länsstyrelser. Flera länsstyrelser har också gett finansiering till externa aktörer för att främja produktionen av förnybar energi, bland annat stöd till regionala samverkansprojekt. Några länsstyrelser har deltagit i andra organisationers åtgärder och insatser, exempelvis på biogasområdet. Samordning av nätverk sker till viss del, främst kopplat till vindkraft, solenergi och biogas.

### **6.3.5 Jordbruk och skogsbruk**

En del konkret resultat har kommit fram inom insatsområdet jordbruk och skogsbruk. Insatserna kopplar an till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.5, a-e.

Det är vanligt med kunskapshöjande insatser och åtgärder såsom konferenser, rådgivning och seminarier. Även analytiskt arbete är relativt vanligt, såsom statistikunderlag, energikartläggningar hos lantbrukare. Det är inte mindre vanligt med nätverksarbete, men det förekommer vissa nätverk med koppling till främst minskning av växthusgaser, bioenergi och energifrågor. Finansiering av projekt förekommer med fokus på bland annat odling och klimatpåverkan och biogas-anläggningar. Flera län arbetar även med integrering av klimat- och energifrågor i landsbygdsprogrammet.

### **6.3.6 Beteende och konsumtion**

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet beteende och konsumtion, men i jämförelse med andra insatsområden sker till antalet mindre insatser inom detta insatsområde. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning och minskad klimatpåverkan. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.6, a-c.

Det är vanligt med kunskapshöjande insatser och åtgärder såsom seminarier och informationsinsatser om klimat- och energifrågor och konsumtion såsom upphandling och konsumentfrågor. Visst analytiskt arbete sker inom insatsområdet men då främst kopplat till länsstyrelsernas roll inom arbetet med konsumtionsfrågor och jämförelseanalys av klimatpåverkande konsumtion och livsstil. Även finansiering av projekt förekommer med fokus på bland annat hållbar konsumtion och lärarnätverk.



### **6.3.7 Miljödriven tillväxt**

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet miljödriven tillväxt, men i jämförelse med andra insatsområden sker till antalet mindre insatser inom detta insatsområde. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.7, a-d.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som syftar till kunskapsöverföring mellan aktörer genom exempelvis seminarier, informationsinsatser och projekt. Även analytiskt arbete är relativt vanligt, med fokus på innovationsstrategier, förstudier och kartläggning av goda exempel. Insatser och åtgärder handlar även om nätverksarbete, bland annat kluster för innovationsfrämjande aktiviteter. Finansiering sker även både med fokus på utbildningsinsatser och tillväxtfrämjande åtgärder.

### **6.3.8 Tvärsektoriellt arbete**

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet tvärsektoriellt arbete. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning och minskad klimatpåverkan. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.7, a-d.

Det är vanligt med insatser och åtgärder med nätverksarbete i fokus, både när det gäller intern samordning inom länsstyrelserna och extern samordning med länets olika aktörer. Kunskapshöjande insatser och åtgärder och analytiskt arbete förekommer också, med allt från nyhetsbrev, tidningsutskick, miljömålskonferenser och framtagning av statistikunderlag för energi- och klimatarbetet. Finansiering sker även till bland annat aktörer som annars skulle ha svårt att delta i det strategiska energi- och klimatarbetet.

### **6.3.9 Sammanfattning av konkret resultat från insatser och åtgärder**

Hur långt det regionala klimat- och energistrategiska arbetet kommit avspeglar sig i vilken utsträckning önskvärda resultat och effekter kan ha uppkommit. Långsiktighet i klimat- och energiarbetet är centralt och effekter och resultat uppkommer inte sällan efter en längre tid än fem år, som är den tid länsstyrelserna har haft uppdraget att arbeta med regionala klimat- och energistrategier.

Konkret resultat, som ett resultat av de insatser och åtgärder som länsstyrelserna genomfört inom ramen för uppdraget, handlar till stor del om följande:

- **Metodutveckling**

Metodutveckling handlar bland annat om hur länsstyrelserna ska arbeta med främjande insatser riktade mot näringslivet, bland annat genom att tillsammans med länsstyrelsens tillsynsenhet och kommunernas energi- och klimatrådgivare besöka företag. Ett exempel är Uppsala.

- **Etablering av samverkansforum**

Att föra dialog och skapa forum och mötesplatser är en viktig uppgift för länsstyrelserna för att stödja det samarbete mellan berörda aktörer som energi- och klimatarbetet är beroende av. Under de senaste fem åren har länsstyrelserna byggt

upp olika samverkansforum, både övergripande regionala samverkansforum och detaljerade och sektorsindelade nätverk. De forum som länsstyrelserna bygger upp anses även vara en neutral miljö som behövs för trovärdighet och för att olika åsikter och konflikter kan vädras. Exempel är markanvändningskonflikter vindkraft mot rennäringen samt skogsnäring mot turism och naturvård.

- **Etablering av klimat- och energifrågan i länet**

Länsstyrelsen anses allt mer vara en etablerad samordnande aktör i länen för att driva energi- och klimatarbetet i länet. Andra aktörer kan hänvisa till länsstyrelsen och därmed motivera att genomföra fler åtgärder, såsom Västerbotten. Förtroendet hos aktörer i länet är såväl ett resultat som en förutsättning för vidare arbete.

- **Kunskapsbyggande åtgärder**

Kunskapsbyggande åtgärder handlar om att arbeta inriktat med olika aktörskategorier, såsom näringsliv eller barn och unga. Det handlar om att via olika seminarier och andra forum sprida kunskap eller stötta andra aktörers kunskapsspridning via deras kanaler.

- **Kunskapsöverföring**

Kunskapsöverföring avser både externt och internt inom länsstyrelsen. Länsstyrelsernas interna dialog och arbete har bidragit till att än mer få in frågan i andra sakområden. Att bygga kunskap internt inom länsstyrelserna är ett viktigt resultat.

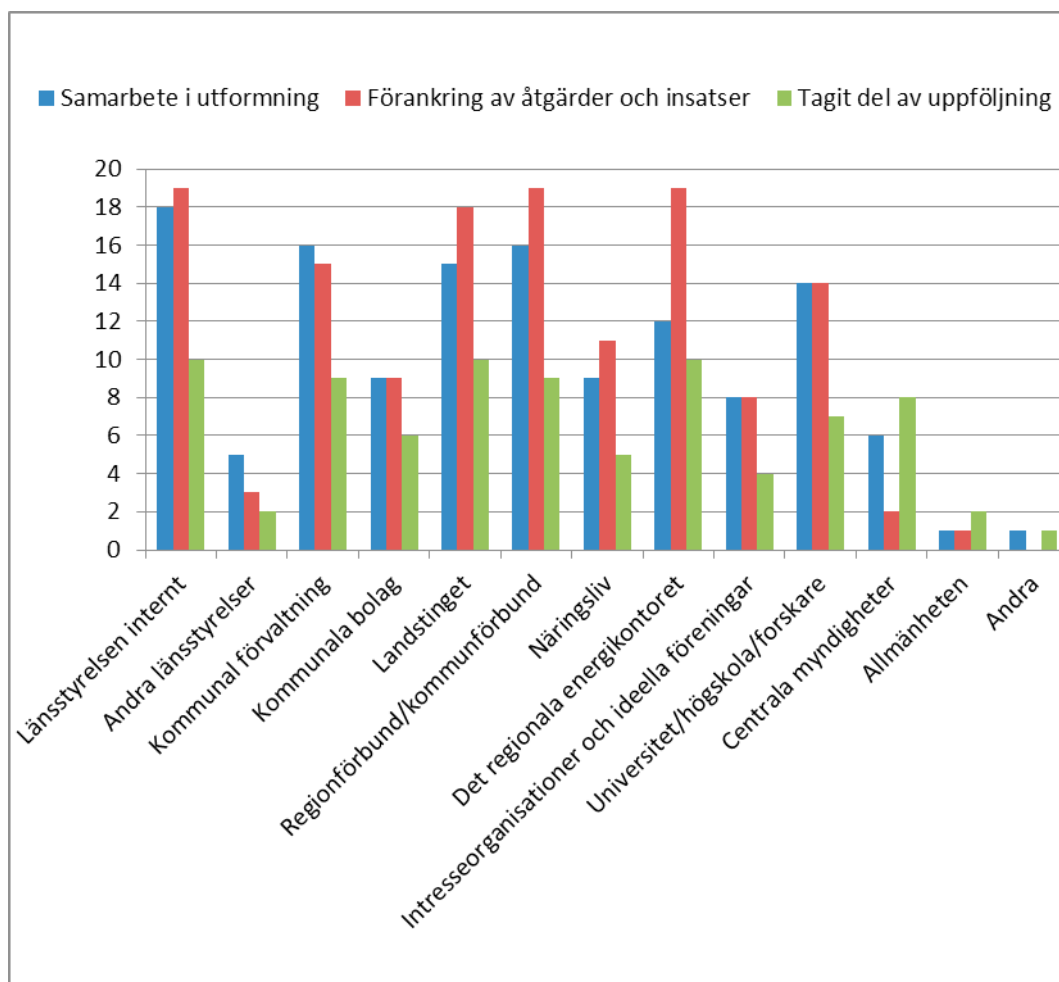
## **6.4 Samverkan**

Hur och i vilken omfattning samverkan har skett skiljer sig mycket åt mellan länen. I de län där det finns etablerade regionala samverkanskanaler eller forum och där det finns upparbetade relationer finns goda förutsättningar för samsyn och att gemensamt kunna arbeta framåt.

Flera länsstyrelser har skapat eller arbetar med att skapa regionala samverkansforum som en plattform för såväl erfarenhetsutbyte, förankring och gemensamt ansvar. Kort sagt att kunna samlas runt ett och samma bord. Detta torde gagna såväl effektivitet som kreativitet och därmed framdrift i arbetet.

Näringsliv och allmänhet bedöms vara betydelsefulla kategorier och är möjligen de grupper där det återstår mycket arbete för att kunna nå dem. I vissa län är näringslivsstrukturen heterogen och består av små eller medelstora företag vilket kräver mycket arbete för att nå dem. Allmänheten är omvittnat svåra att nå på ett bra sätt, men bedöms också vara alltmer betydelsefulla då flera län arbetar mer med konsumtion som område.

Som nämnts tidigare ovan är samverkan en förutsättning för att komma framåt i klimat- och energi arbetet och att ägna omsorg åt relationer och ett gott samarbetsklimat är välinvesterat arbete. Samarbete och kommunikation är dock tvåvägsriktat vilket inte alltid framkommer så tydligt. Det finns erfarenheter hos andra aktörer väl värda att uppmärksamma och lära sig av, det handlar inte enbart om att länsstyrelsen ska lära länets aktörer.



Figur 9: Illustrerar den samlade svarsbilden för länsstyrelserna på tre frågor<sup>1</sup> gällande samverkan. De länsstyrelser som har svarat i mycket stor utsträckning eller stor utsträckning har summerats för att ge bilden av vilka organisationer där samverkan har varit som störst.

Många länsstyrelser ser sin roll i det klimat- och energistrategiska arbetet att stötta och samordna aktörer, brobyggare och katalysator är ord som nämns. Kommunikation och kunskapsförmedling är andra viktiga roller som nämns och att genom att ta leda och samordna det strategiska energi- och klimatarbetet ange en riktning för länets arbete.

<sup>1</sup> I vilken grad har Länsstyrelsen samarbetat med andra aktörer i utformningen av den regionala klimat- och energistrategin?

I hur stor utsträckning är åtgärder och insatser kopplade till det regionala klimat- och energistrategiska arbetet förankrade bland länets aktörer?

I vilken utsträckning har samarbetsaktörer tagit del av uppföljnings- och utvärderingsresultat?



# 7 Slutsatser och rekommendationer

## 7.1 Slutsatser

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har kommit fram till följande slutsatser:

- Länsstyrelserna antar, ofta i lokal och regional samverkan, generellt sett utmanande målsättningar för det regionala klimat- och energiarbetet.
- Det saknas ofta en långsiktig målbild till 2050.
- Mål om energieffektivisering bedöms av Länsstyrelserna som svårare att nå i jämförelse med andra mål.
- Målformuleringar som anges för det regionala klimat- och energiarbetet är många. Det är ibland otydligt vad som avses med målen. Det kan göra det svårt att bedöma hur regionala mål bidrar till nationella mål inom klimat- och energiområdet.
- Avsaknad av statistik om energitillförsel och energianvändning på grund av sekretesskäl<sup>16</sup> samt brist på regionaliseringar av potentialbedömningar är problematiskt för det regionala klimat- och energiarbetet. Det försvårar uppföljning av arbetet och målsättningar för de länsstyrelser som inte har haft möjlighet att ta fram egna underlag såsom statistik, potentialbedömningar och kartläggningar. Regionala och lokala aktörer behöver göra ett visst arbete att bearbeta underlagen eller ta fram egna underlag som passar användarens behov.
- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats positivt. Mellan 200 och 600 åtgärder genomfördes årligen inom ramen för dessa strategier. Konkreta resultat från arbetet med regionala klimat- och energistrategier finns framförallt inom kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring mellan aktörer, metodutveckling och etablering av samverkansforum.
- Ungefär hälften av länsstyrelserna har förankrat strategiarbetet med hjälp av dialoger, workshoppar och arbetsgrupper medan den andra hälften har använt sig av samrådsprocesser, remisser och referensgrupper som medel för förankring. Aktörers engagemang framstår vara ganska högt men förankring kan förbättras i strategiarbetets olika delar – planering, genomförande, uppföljning/utvärdering – då aktörsperspektivet är avgörande för att uppnå nytta och effektivitet i arbetet.

---

<sup>16</sup> Sekretessreglerna innebär att i de fall där det är möjligt att urskilja ett enskilt objekt (exempelvis ett enskilt företag eller en enskild privatperson) ska detta objekt inte visas. Detta görs för att uppgiftslämnarna ska känna förtroende gentemot statistikinsamlaren, för att säkerställa att uppgifterna blir så korrekta som möjligt samt för att skydda uppgiftslämnare där det finns risk för att känslig information avslöjas, exempelvis industrier som är internationellt konkurrensutsatta. För att kunna publicera fler uppgifter skickas däremot medgivande till en mängd aktörer för att fråga dem om det går att publicera deras uppgifter. Att skicka medgivande till samtliga aktörer är däremot inte möjligt. Därför krävs det bearbetningar för att komplettera statistiken med hjälp av andra uppgifter.

- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren och länsstyrelserna framstår som en viktig regional aktör för att driva på och samordna det regionala klimat- och energiarbetet. Energi- och klimatfrågor har prioriterats upp i länen och arbetet har skett på ett alltmer strategiskt sätt för att prioritera och utvärdera insatser. Det vill säga, med hjälp av strategiska dokument och åtgärdsplaner samt med ökad hänsyn till samverkan och integrering med andra strategiska arbetsområden såsom hållbar tillväxt, miljömål, konsumtion, klimatanpassning och hållbar stadsutveckling. Länsstyrelsernas uppdrag och möjligheten för länsstyrelserna att arbeta med och prioritera uppdraget har haft betydelse för arbetet.

## **7.2 Rekommendationer**

Energimyndigheten och Naturvårdsverket rekommenderar följande:

### **Fortsatt långsiktigt arbete**

Det strategiska arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren. Det är viktigt att länsstyrelserna även fortsättningsvis prioriterar det regionala energi- och klimatstrategiska arbetet och att arbetet även fortsättningsvis fokuserar på att integrera energi- och klimatarbetet i länsstyrelsernas olika sakområden samt att skapa en långsiktig målbild för arbetet.

### **Minska sårbarheter i länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier**

En stor del av länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier handlar om nätverksarbete. För att minska sårbarhet och att inte tappa fart i arbetet, exempelvis vid vakanser, bör en mer stabil organisation för arbetet byggas upp för att säkerställa resurser till arbetet.

### **Fortsatt samverkan mellan regionala aktörer**

Samverkansformer tar tid att bygga upp och upprätthålla. Samverkan mellan länsstyrelserna, energikontor och regionala utvecklingsansvariga är fortsatt viktigt för att få kraft i det regionala klimat- och energiarbetet – bland annat för fortsatt integrering med det regionala tillväxtarbetet.

### **Ett mer enhetligt utförande av arbetet med regionala klimat- och energistrategier**

Arbetet med regionala klimat- och energistrategier kan med fördel bli än mer enhetligt utfört, även om utrymme för regionala anpassningar och integrering med andra arbetsområden bör göras. Arbetet kan på olika sätt bli mer enhetligt avseende nulägesanalyser, målsättningar, åtgärdsplaner med tids- och ansvarsatta åtgärder, planer för uppföljning samt kommunikations- och samverkansplan.

Ett exempel är arbetet med att sätta mål för det regionala klimat- och energiarbetet. Inom ramen för uppdraget med regionala klimat- och energistrategier behövs ytterligare diskussion om hur mål bör formuleras. Det kan göras utifrån goda exempel som finns hos länsstyrelserna, vilka även lyfts fram i denna analys. Det ska finnas möjlighet till regionala anpassningar och olika arbetssätt men det är samtidigt viktigt att säkerställa att mål är uppföljningsbara.

### Utveckla det nationella och regionala arbetet med statistik

Regionalt anpassad statistik och kunskap är ett genomgående behov för att kunna driva det regionala energi- och klimatarbetet framåt. Tillgängligheten i underlag (statistik och potentialbedömningar) avseende regional fördelning är idag begränsad, detta tillsammans med sekretessreglerna försvårar energiarbetet.

Det nationella arbetet med underlag i form av regional och lokal energi- och klimatstatistik bör utvecklas genom följande insatser:

- Fortsatt samarbete mellan nationella och regionala aktörer<sup>17</sup> för att utveckla och förbättra kvalitén på gemensamma verktyg (exempelvis energisystemverktyg, Sankey-diagram, uppföljnings- och utvärderingsmetoder), metoder och underlag (exempelvis potentialer, statistik och prognoser) samt förbättra statistikens kvalitet.
- Utredda datainsamling som behövs för att regionala och lokala aktörer ska kunna följa upp sitt energi- och klimatarbete.
- Utredda möjlighet för regional insamling och lagring av energistatistik. Energimyndigheten arbetar med en förstudie avseende metadataverktyg och undersökningslager som behövs för att bistå med aggregerade öppna analyser av data även på regional nivå.

### Fortsätta arbetet med att utveckla uppföljningsarbetet av insatser och åtgärder

Analysen pekar på att insatser och åtgärder ibland är för ospecifika. Insatser och åtgärder som genomförs kan i högre utsträckning baseras på empiriskt underlag avseende resultat och effekt som åtgärden förväntas uppnå. Regionala utvärderingar av insatser och åtgärder där effekterna bedöms är därför viktigt att utveckla än mer i det fortsatta regionala klimat- och energiarbetet. LEKS har publicerat ett verktyg för att utvärdera genomförda projekt<sup>18</sup> och det vore intressant att

---

<sup>17</sup> Det finns redan idag samarbeten för att ta fram regionalt underlag, metoder och verktyg samt förbättra kvalitén och användbarheten på regional energi- och klimatstatistik, bland annat mellan Naturvårdsverket, Energimyndigheten, SMED, SCB, SKL LEKS, GRUS och RUS samt gruppen för Klimatdataförsörjning. Energimyndigheten arbetar även med att ta fram en handledning för bearbetning av regional och lokal statistik, anpassa energistatistik till användarens behov och använda statistiken inom ramen för arbetet med regionala klimat- och energistrategier.

<sup>18</sup> <http://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/2015-05%20Verktyg%20f%C3%B6r%20uppf%C3%B6ljning%20och%20utv%C3%A4rdering%20av%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20och%20projekt.pdf>

undersöka om detta verktyg kan användas för framtida utvärderingar av regionala resultat. LEKS verktyg för utvärdering av projekt kan då med fördel kan implementeras brett inom länsstyrelserna.

#### Fortsatt forskning av effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier

På sikt vore det av intresse att analysera effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier. En fördjupad analys kan göras för att bättre följa kedjan av länsstyrelsernas aktiviteter till tänkta resultat och effekter. En sådan analys kan påvisa brister i genomförande. Endera om det är ”rätt” tänkt i planeringen av arbetet, men att utmaningarna ligger i genomförandet, eller att förutsättningarna för att det ska kunna gå att uppnå resultat och effektmål inte finns då det inte är ”rätt” tänkt i planeringen. På sikt, för att bättre kunna mäta framgångar och utvärdera arbetet med regionala klimat- och energistrategier, bör därmed även effekter inkluderas i analysarbetet.



## 8 Bilagor

### 8.1 Insatser och åtgärder inom transporter och fysisk planering

- a. Insatser och åtgärder som syftar till **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer:
- Utbildningar om ruttoptimering inom hemtjänst och samordnad varudistribution (Kronoberg, Dalarna, Jämtland, Jönköping, Skåne, Blekinge, Gävleborg, Södermanland, Örebro)
  - Fokus på effektivisering av skolskjutsar och resepolicyer för kommuner (Stockholm)
  - Seminarier och workshops om transportsnål fysisk planering och energismart och hållbar samhällsplanering (exempelvis Blekinge, Skåne, Västra Götaland, Dalarna, Östergötland, Södermanland)
  - Klimat och godstransporter(Östergötland)
  - Effektiva fordonsflottor (Örebro)
  - Hållbara vägtransporter och åtgärdsdiskussion om fossiloberoende fordonsflotta (Halland)
  - Transporters utsläpp och energianvändning (Dalarna)
  - Hållbara transporter (Södermanland)
  - Resfria möten (Dalarna, Gävleborg)
  - Pendlingsfrågor och effektivare resor (Värmland, Örebro)
  - Ökat resande med kollektivtrafik (Västmanland, Örebro)
  - Laddhybridbussar (Västerbotten)
- a. Insatser och åtgärder som handlar om att **lyfta energi- och klimataspekter i fysisk planering**:
- vägledning för kommuner och klimataspekter i fysisk planering (Västmanland, Dalarna)
  - projekt om metoder för att integrera energistrategiskt arbete och översiktlig planering (Västra Götaland)
  - checklista för integrering av miljömål i fysisk planering, landskapsanalyser för ökat vindbruk (Gävleborg)
  - utveckla planeringsinstrument med hänsyn till miljömål (Skåne)
  - riktlinjer för energi- och klimathänsyn i översikts- och detaljsplanering (Västerbotten)
  - kompetensutveckling om bland annat vindkraft, biogas och energi i fysisk planering (Västra Götaland, Värmland)

- energifrågor i yttrande om länstransportplan (Kronoberg)
  - redogörelse av aktuella översiktsplaner (Södermanland)
  - samarbete om hållbar stadsplanering i storstadsregioner (Stockholm)
  - pendling mellan regionala noder (Stockholm)
  - framtagning av regional cykelplan (Stockholm)
- b. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär**:
- potentialstudie av biogas i sydost (Kronoberg)
  - strategi för biogas till fordon (Kronoberg, Blekinge)
  - handlingsplan för biogas till fordon (Kronoberg, Blekinge),  
Energideklaration för fordonsflotta i kommunernas hemtjänst (Blekinge)
  - förstudie om godstransporter (Östergötland)
  - förstudie om elfordon (Blekinge)
  - utredning regionalt mobilitetskontor (Västra Götaland)
  - studie om laddinfrastruktur för elfordon (Halland)
  - förstudie om energieffektiva persontransporter i Småland (Jönköping)
  - styrmedel och verktyg för energieffektivisering (Kalmar)
- c. **Insatser och åtgärder som är mer ovanliga** är exempelvis:
- vägledning kring inköp och leasing av fordon och transporter (Dalarna, Södermanland)
  - forsknings- och utvecklingsprogram för hållbart samhällsbyggande (Norrbotten).
- d. Insatser och åtgärder som inriktas på att **bistå andra aktörers** energi- och klimatarbete såsom Regionförbund och Energikontor:
- samverkan kring elladdinfrastruktur (Västra Götaland, Gotland),
  - utbyggnad av gasnät i västra Blekinge (Blekinge)
  - Electric Car Region, (Gävleborg)
  - transportprojekt inom Regionförbund (Dalarna, Gävleborg)
- e. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:
- nätverk för kommuner och landsting om energieffektivisering inom ramen för energieffektiviseringsstödet (exempelvis Kronoberg, Västmanland)
  - nätverk för kommunala fordonsfrågor (Västra Götaland)
  - transportansvariga (Skåne och Halland)
  - godstransportråd (Östergötland)
  - hållbart resande i samarbete med Region Gävleborg (Gävleborg)

- elbilsnätverk (Dalarna)
  - kommunnätverk om fysisk planering (Örebro)
- f. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- seminarier om vätgas (Halland),
  - kartläggningar om tjänste- och pendlingsresor (Västra Götaland),
  - tunga transporter (Dalarna),
  - samordnad varudistribution (Stockholm),
  - kompetenshöjande projekt om transportcentraler (Skåne),
  - Urbana stationssamhällen (Västra Götaland),
  - resfria möten (Dalarna, Jämtland),
  - cykelfrämjande åtgärder (Jämtland, Södermanland),
  - biodrivmedel (Värmland),
  - modell för miljöbedömning vid detaljplanering (Östergötland),
  - analys av kommunala energiplaner (Östergötland),
  - utveckling av vindkraftspolicy för kommun (Västmanland).
- g. Insatser och åtgärder genomförs även i olika **events**:
- Öresund Electric Car Rally (Halland)
  - Green Cars Rock Miljöbilsmässa (Blekinge)
  - Transportveckan (Värmland)

## **8.2 Insatser och åtgärder inom bostäder och lokaler**

- a. Insatser och åtgärder som syftar till **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer:
- Kunskapshöjning om klimatsmart idrott (Skåne)
  - Broschyr till handlare om att sänka energikostnaderna (Dalarna)
  - Transportplanering i hemtjänsten (Skåne)
  - Energieffektivisering i storskaliga hyreshusområden (Stockholm)
  - Utbildning och kompetensstöd för energismarta kommunhus, skolor, förskolor respektive kyrkor (Västra Götaland)
  - Utbildningar i livscykelkostnads kalkylering (LCC) vid upphandling är relativt vanligt förekommande (Gävleborg, Dalarna, Halland, Kronoberg, Skåne, Stockholm, Södermanland, Västmanland)
  - Utbildningar kring energieffektivisering i fastigheter och klimatsmart byggande, men även samordning av nätverk och bidrag med finansiering förekommer

b. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:

- Exempelvis samordning av energieffektiviseringsnätverk av kommuner (exempelvis Kronoberg, Norrbotten, Västerbotten, Skåne, Södermanland, Värmland)

c. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär** sker i viss utsträckning:

- Förstudie kring energibesparing i kulturhistoriskt värdefulla byggnader (Gotland, Örebro)
- Vägledning/verktyg för energieffektivisering i idrottsanläggningar (Södermanland, Örebro)
- Kartläggning av potentialer och aktörer i sektorn (Värmland)
- Faktaunderlag om potential för minskade utsläpp till 2050 från bostäder/fastigheter (Östergötland)
- Förstudie om energieffektivisering i privata fastighetsägares fastigheter (Västra Götaland).

d. **Insatser och åtgärder som är mer ovanliga** är exempelvis:

- Insatser riktade till särskilda teknik- eller energianvändningsområden.
- I några fall har utbildningar kring energieffektiv belysning genomförts (Stockholm, Södermanland).
- I liten utsträckning finns också insatser kopplat till energiförsörjning, fjärrvärme och övergång till förnybar energi.
- Energifrågor i tillsynen är ovanliga (Värmland).

e. **Övriga** insatser och åtgärder:

- Utbildning i driftoptimering i fastigheter (Skåne, Gävleborg, Norrbotten, Södermanland, Värmland)
- Nätverk för hållbart byggande i kallt klimat (Västerbotten)
- Seminarium om renovering (Västerbotten)
- Seminarium om passivhus/lågenergihus (Kalmar, Värmland, Västmanland)
- Referensgrupp om lågenergihus (Östergötland)
- Hållbar serviceutveckling på landsbygden (Västernorrland)

### **8.3 Insatser och åtgärder inom industri**

a. Insatser och åtgärder som syftar till **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer:

- Informationsinsatser om energitillsyn och energikartläggningsstöd (Stockholm, Blekinge, Örebro)
- Energikartläggning i tillverkningsindustri (Jämtland)

- Energismarta lanthandlare (Dalarna)
  - Energieffektivisering i industrin (Västra Götaland)
  - Energieffektiva storkök (Västra Götaland)
  - Energieffektiv belysning (Södermanland)
  - Företagsrådgivning (Värmland)
- b. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk
- Energieffektiviseringsnätverk för industri (Blekinge, Östergötland)
  - Regional samverkan för storindustrin (Dalarna)
  - Energismarta reningsverk (Västra Götaland)
  - Green Planet Week om samverkan mellan industri och offentlig sektor (Värmland)
  - Arbetsgrupp för Industrins olje- och gasanvändning (Värmland)
- c. Insatser och åtgärder med fokus **kompetensutveckling och vägledning om energi och tillsynsarbete**:
- För miljöskyddshandläggare att arbeta med energitillsyn (Blekinge, Skåne, Östergötland, Dalarna, Värmland)
  - Kompetensutveckling och samverkan mellan miljöinspektörer och energi- och klimatrådgivare för energitillsyn och energigenomgång (Västra Götaland)
  - Energi i miljöprovning (Östergötland, Dalarna, Skåne), energitillsyn (Skåne, Dalarna)
  - Vägledning till verksamhetsutövare (Dalarna)
  - Synliggöra problem och möjligheter i företagens energianvändning i samband med tillsynsbesök och information om stöd för energieffektivisering (Värmland)
  - Tillsynskampanj om energieffektivisering vid miljöfarlig verksamhet (Uppsala)
- d. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär** sker i viss utsträckning:
- Utredning av att bygga samman kommuners fjärrvärmenät (Örebro)
  - Kartläggning av industrins energianvändning (Skåne)
  - Kartläggningar om tillväxtpotential och kompetensbehov inom miljöteknik (Stockholm)
  - Energieffektivisering och utveckling av avfallshantering på kommunal nivå (Västra Götaland)
  - Om restvärme och ökad livsmedelsproduktionen från växthus (Kronoberg)
  - Potential/tillvaratagande av spillvärme/restvärme (Örebro, Blekinge, Östergötland, Skåne)

- e. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- Projekt med Energikontor om att arbeta med energi inom industri (Kronoberg)

## 8.4 Insatser och åtgärder inom förnybar energi

- a. Insatser och åtgärder som syftar till **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer:
- Seminarium om vindkraftens miljöpåverkan (Södermanland)
  - Temadagar och seminarier om solceller för fastighetsägare, kommuner, finansiella institut, branschen med flera (Stockholm, Örebro, Västmanland, Skåne)
  - Informationsprojekt om sol (Jämtland, Halland)
  - Förstudie samt anordnat en mäsas om affärsmöjligheter för solenergi (Östergötland).
  - Solmäsas för ökad kunskap och utbyggnad av solcellsanläggningar (Uppsala)
  - Samverkansprojekt för att öka kunskapen om biogasproduktion och -användning (Östergötland, Skåne, Kronoberg, Stockholm, Gotland, Västra Götaland, Västmanland, Halland, Norrbotten, Västernorrland).
  - Mäsas för att visa på affärsmöjligheter för biogas (Östergötland)
  - Konferens om det biobaserade samhället (Södermanland).
  - Seminarier eller nätverk rörande biogas (Västra Götaland, Jönköping, Dalarna, Örebro, Östergötland).
  - Kunskapsutbyte med olika aktörer för att öka användningen av restvärme i fjärrvärmesätet (Östergötland, Örebro)
- b. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:
- Nätverk kring vindkraft (Dalarna, Värmland, Västmanland, Gotland, Norrbotten)
  - Samverkan kring handläggning av vindbruksplaner (Västra Götaland, Jämtland, Värmland)
  - Nätverk om solceller (Dalarna)
  - Nätverk för att få fler aktörer att installera större solcellsanläggningar (Västra Götaland)
- c. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär** är vanligt:
- Möjligheter för energilagring av el från vindkraft i kombination med solceller (Uppsala)
  - Förstudie om förutsättningarna att etablera ett testcenter för vindkraft (Norrbotten)

- Planeringsunderlag och riktlinjer rörande förutsättningar för vind i översiktsplaner (Örebro, Jämtland, Västerbotten, Östergötland, Dalarna)
  - Kompetensstöd till kommuner rörande vindbruksplanering (Västra Götaland, Dalarna, Kalmar, Västerbotten)
  - Kunskapsunderlag för att visa på potentialen för ökad solenergiproduktion i länen (Stockholm, Blekinge, Dalarna, Västra Götaland, Gotland, Norrbotten)
  - Förstudie om spänningsproblematik vid storskalig solelproduktion (Gotland)
  - Kartläggning av potentialen för andra biobränslen och -drivmedel (Örebro, Blekinge, Norrbotten, Västernorrland, Norrbotten)
  - Framtagning av framtagandet av biogasstrategi (Kalmar, Halland, Norrbotten, Västerbotten)
  - Framtagandet av ett fysiskt planeringsverktyg för att möjliggöra en ökad biogasproduktion (Skåne)
  - Utredning av förutsättningarna för samordnad infrastruktur för förnybart fordonsbränsle (Stockholm).
  - Undersökning om potentialen av industriell spillvärme (Västmanland)
  - Undersökning om potential för spillvärme från Forsmarks kärnkraftverk (Uppsala).
  - Utredning av förutsättningarna för utvinning av geoenergi i centrala Jönköping och Huskvarna (Jönköping)
  - Utredning av förutsättningarna för geotermisk energipotential (Gotland)
  - Kartläggning av möjligheten att effektivisera befintliga vattenkraftverk (Örebro)
  - Underlätta för elproduktion till havs och bland annat tagit fram en förstudie för vågkraft och för havet som resurs för marin strömkraft (Västra Götaland)
- f. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- fördelningen av solcellsstöd (Stockholm, Halland).
  - Stöd för biogasproduktion (Jämtland, Kalmar)
  - Stöd för investeringar i biobränslepannor (Stockholm)
  - stöd för anordnande av biogasseminarium (Kalmar)
  - stöd till projekt inom skogsnäringens energimöjligheter (Västra Götaland, Norrbotten, Västernorrland).
- d. **Övriga** insatser och åtgärder:
- Ett par länsstyrelser uppger också att de deltagit i framtagandet av den nationella vindbrukskollen.

## 8.5 Insatser och åtgärder inom jordbruk och skogsbruk

a. Insatser och åtgärder som syftar till **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer:

- Biomassa från åker och skog i Västra Götaland (Västra Götaland)
- Regional konferens och kompetensutveckling för lantbruksrådgivare (Västra Götaland)
- Rådgivning för tillstånd om biogas och företagsbildning (Västra Götaland)
- Greppa näringen (Västra Götaland, Västerbotten, Gotland, Västernorrland)
- Klimateffekter från jordbruk och hur de kan minskas (Västernorrland)
- Projekt om producent- och kundperspektiv i syfte att vara en samlande och pådrivande kraft för utveckling av förnybar energi från lantbruk (Västra Götaland)
- Kompetenshöjande insatser om Skogsbränsle (Västernorrland)
- Arrangerar och uppmuntrar jordbrukare att ta del av rådgivning med fokus på energi och klimat (Västernorrland)
- Energi- och klimatfrågor inom skogsbruk (Östergötland)
- Seminarium om användning av jordbruksmark (Östergötland)
- Utbildning inom Greppa näringen där energi- och klimat lyftes (Östergötland)
- Skogsbränsleseminarium (Värmland)
- Utbildning och rådgivning om markhantering för minskade lustgasutsläpp (Värmland)
- Främjande av effektivare användning av arbetsmaskiner (Uppsala)
- Seminarium om produktion av energiskog (Södermanland)
- Kompetensutveckling om markanvändning och minskad bränsleförbrukning (Örebro)
- Kompetensutveckling inom sparsam körning (Örebro, Kronoberg)
- Utbildning riktade till jordbruksföretag och utbildningsdagar om egen elproduktion om solceller (Halland)
- Studieresor om solceller inom lantbruk och klimatcertifierat lantbruk
- Främja biogasproduktion (Blekinge)
- Klimatförändringar och hållbart lantbruk (Blekinge)
- Energieffektivisering av lantbruk genom prövning och tillsyn (Skåne)
- Klimat och biologisk mångfald (Gotland)
- Biobränsle från mittregionen (Västernorrland)

b. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär**:

- Statistikunderlag för befintlig och potentiell bioenergi
- Energikartläggningar hos lantbrukare som komplement till energikartläggningscheckar (Örebro)



- Förstudie om produktion av förnybara drivmedel (Jämtland)
  - Förstudie om biogasproduktion i östra Blekinge (Blekinge)
  - Jordbrukets klimatpåverkan (Dalarna)
  - Kartläggning av energianvändning inom jordbruk (Västmanland)
  - Främja energieffektivare användning av arbetsmaskiner (Uppsala)
  - Energismarta lantbruk i Jönköpings län (Jönköping)
  - Bioenergigårdar i ett nytt landskap för ökad produktion av bioråvara inom jordbruks- och skogssektorn (Västerbotten)
- c. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:
- Landsbygdsnätverk med temagrupp för energi (Västra Götaland)
  - Samarbete med LRF om jordbrukets klimateffekter och hur de kan minskas (Västernorrland)
  - Regional arbetsgrupp för metan- och lustgasutsläpp från jord- och skogsbruk (Värmland)
  - Mötesplats för bioenergi – kunskap och innovation (Halland)
- d. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- Projekt lokal odling och global klimatpåverkan (Stockholm)
  - Inversteringsstöd biogasanläggning (Jämtland)
  - Soldriven vedtorkning (Västmanland)
  - Stöd till byte från fossila bränslepannor till flis eller pelletspannor i växthus och för torkning av hö (Stockholm)
  - Planering av odlingsförsök med biokol (Jönköping)
- e. **Övriga** insatser och åtgärder:
- Integrering landsbygdsprogrammet – finansiering utbildning, finansiering av projekt för energi och klimatinvesteringar, samarbeten (Västra Götaland, Örebro, Södermanland, Kronoberg, Halland, Gotland, Skåne, Norrbotten)

## 8.6 Insatser och åtgärder inom beteende och konsumtion

- a. Insatser och åtgärder handlar främst om **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer genom olika seminarier och informationsinsatser:
- Klimatfrågor (Västernorrland, Norrbotten)
  - Klimatkompensation (Västerbotten, Kalmar)
  - Miljömålsdag med fokus på klimat och mat (Kalmar)
  - Tidning om energi- och klimatarbete (Jönköping)

- Klädbytaraktivitet (Södermanland)
  - Klimatsmart mat (Halland, Blekinge)
  - Miljökrav vid upphandling, hållbar upphandling (Halland, Värmland)
  - Klok konsument (Halland)
  - Studiecirklar om energi och beteendeförändring (Västmanland)
  - Designtävling om armaturer för LED-belysning (Gotland)
  - Hållbar upphandling (Dalarna, Östergötland)
  - Återbruk och konsumtion (Skåne)
  - Hållbar konsumtion (Östergötland)
  - Klimatsmart kalender till hushåll (Blekinge)
  - Utställning om minskad klimatpåverkan (Blekinge, Stockholm)
  - Klimatföreställning på skolor och för allmänhet (Blekinge)
  - Offentlig upphandling av livsmedel (Örebro)
  - Konsumtion på energi- och klimatdagarna (Örebro)
  - Upphandling av energieffektiva tjänster och varor (Stockholm)
  - Hållbar besöksnäring (Gotland)
  - Minskning av matsvinn (Uppsala)
  - Bostäder och vanor (Södermanland)
  - Klimatsmart mat i offentliga kök (Västmanland)
  - Integrera klimat- och energifrågor i Dalarnas grundskolors utbildning (Dalarna), uppstart av konsumtionsnätverk (Dalarna)
  - Främja ökning av cykling (Skåne)
  - Upphandling och energi (Östergötland)
  - Minska offentliga kökens klimatpåverkan (Örebro)
  - Livsstil (Stockholm)
- b. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär** är mer ovanliga:
- handlingsplan för ekokulinarisk kommun (Kronoberg)
  - jämställdhetsanalys av klimatpåverkande konsumtion, livsstil och makt (Västerbotten)
  - rapport om länsstyrelsens roll i arbetet med konsumtion (Dalarna)
- c. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- Projekt om hållbar konsumtion (Värmland)
  - aktiviteter med Omställningsrörelsen (Gävleborg)
  - lärarnätverk för hållbar utveckling, We Change, som drivs av ungdomar.se (Gävleborg)

- utbildningsmaterial (Dalarna)
- klimatsmart spel för barn och ungdomar (Skåne)
- utbildning för lärare (Skåne)

## 8.7 Insatser och åtgärder inom miljödriven tillväxt

- Insatser och åtgärder om **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer genom olika seminarier och informationsinsatser:
  - Kunskap och kompetens om klimat- och energifrågor (Uppsala)
  - Environmentally driven business development (Östergötland)
  - Hållbarhetsvecka (Västerbotten)
  - Seminarium om hållbarhet och affärer (Västerbotten)
  - Informationsinsats för länets politiker om hållbar utveckling med fokus på bland annat tillväxt (Västmanland)
  - Projekt om kunskap och vinster att arbeta med hållbar utveckling i sitt företag (Västernorrland)
  - Uniclean 2.0, ett projekt som syftar till ökad användning av teknik och processer som minskar miljöpåverkan (Västernorrland)
  - Utbildning om bland annat energieffektivisering för skånskt näringsliv (Skåne)
  - Regionala utvecklingsprojekt där klimat- och energifrågorna kopplas samman med regional tillväxt (Norrbotten)
  - Seminarium om hållbarhetsfrågor ur ett affärsperspektiv, cirkulär ekonomi och smarta materialval (Gävleborg)
- Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:
  - Seminarium med företrädare för länets näringsliv för att undersöka privata sektorns möjligheter och incitament i klimatarbetet (Stockholm)
  - Rådslag jämställd tillväxt (Stockholm)
  - Miljödriven tillväxt inom Energiintelligent Dalarna (Dalarna)
  - Kluster om innovationsfrämjande aktiviteter har påbörjat samarbete inom innovation och tillväxt (Dalarna)
  - Energy competence centre (Västmanland)
  - Utvecklingsforum med tema innovationsstöd (Örebro)
  - Klimatavtal med olika aktörer (Kronoberg)
- Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär**:
  - Kartläggning av åtgärder med synergieffekter mellan minskad klimatpåverkan och hållbar tillväxt (Värmland)
  - Förstudie till Regionalfonder om tillväxtskapande hållbar samhällsplanering.

- Deltagande i framtagning av Stockholmsregionens innovationsstrategi (Stockholm)
  - Erfarenheter om arbete med miljödriven tillväxt inom ramen för Pilot-länsuppdrag (Dalarna)
  - Havsbaserad vindkrafts möjligheter för företag, utbildning och arbetsmarknad i Blekinge (Blekinge)
  - Rapport om goda exempel för hållbart näringsliv och affärsdriven miljöutveckling (Västerbotten)
  - Kartläggning av miljöteknikföretag i länet och vilket samhällsstöd de har behov av (Örebro)
- d. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- Upphandling av innovationsteknik (Uppsala)
  - Energimässa, Energi Öst (Östergötland)
  - Green Planet Week (Värmland)
  - Energiutmaningen (Värmland)
  - Samordning av stöd till små och medelstora företag som arbetar med miljöteknik (Västmanland)
  - Ireti-insitut i Västsverige för implementering av svensk teknik i färdiga systemlösningar för att tillgängliggöra teknik på nya marknader (Västra Götaland)
  - Utbildningsinsatser inom Miljöforum Halland (Halland)
  - Förstudie om lärande för hållbar utveckling (Jämtland)
  - Åre sustainability summit (Jämtland)
  - GreenTech visits, besöksmottagning för cleactechintressenter (Skåne)
  - Tillväxtfrämjande åtgärder (Skåne)

## 8.8 Insatser och åtgärder inom tvärsektoriellt arbete

- c. Insatser och åtgärder handlar främst om **kunskapsöverföring** mellan länets aktörer genom olika seminarier och informationsinsatser:
- Nyhetsbrev om miljömålsarbetet (Södermanland)
  - Projekt om EU2020 Going Local (Södermanland)
  - Årligt energiseminarium (Dalarna)
  - Klimatambassadörer (Västerbotten)
  - Konferens om projekt och projektfinansiering inom klimat- energi- och miljöområdet (Västerbotten)
  - Miljömålskonferens (Halland)
  - Miljömålsdag med energi- och klimattema (Västra Götaland)
  - Årlig energi- och klimatdag med bärning på flera olika sektorer (Örebro)

- Årlig energidialog (Gotland)
  - Seminarium om samverkan kring regionala åtgärdsförslag inom miljömålsarbetet (Halland)
  - Tidning om energi- och klimatarbete (Jönköping)
  - Utställning om klimatförändringar och klimatpåverkan (Blekinge)
- d. Insatser och åtgärder i form av **nätverksarbete**, samordning och deltagande i nätverk:
- Arbete med regional samverkansorganisation, t.ex. klimat- och energiråd (Östergötland, Södermanland, Dalarna, Västerbotten, Halland, Väster-norrland, Blekinge, Skåne)
  - Intern beredning inom olika områden, dialogmöten, workshops avseende klimat- och energiarbete (Östergötland, Värmland, Stockholm, Dalarna, Västerbotten, Gotland, Västra Götaland, Örebro, Halland, Blekinge, Norrbotten, Gävleborg)
  - Nätverk för bland annat kommunala energistrategier, miljöstrategier, kommunala miljöchefer, näringslivsutvecklare (Östergötland, Värmland, Södermanland, Stockholm, Halland, Västra Götaland, Örebro, Västernorrland, Norrbotten, Jämtland, Jönköping, Blekinge, Skåne)
  - Värmlands Klimatdagar (Värmland)
  - Dialoggrupp för miljö, energi och klimat i norra Sverige (Norrbotten)
  - Energieffektiviseringsnätverk för kommuner och landsting (Östergötland)
  - Nätverksträffar som anordnas av Länsstyrelsernas energi- och klimat-samordning (LEKS)
  - Regionalt klimatinvesteringsprogram (Örebro)
- e. Insatser och åtgärder som är av en mer **analytisk karaktär**:
- Strategi för energieffektivisering (Uppsala)
  - Underlag till Sveriges Färdplan 2050 (Östergötland, Jämtland, Stockholm, Dalarna, Västmanland, Västra Götaland, Gotland, Halland, Blekinge, Kalmar)
  - Statistikunderlag om växthusgasutsläpp och energianvändning (Värmland)
  - Kartläggning av pågående åtgärdsarbete i länet (Södermanland)
  - Nulägesanalys (Södermanland)
  - Energibalans (Blekinge, Skåne)
  - Energiwebb Dalarna, verktyg för energistatistik (Dalarna)
  - Kartläggning av kommunalt energiarbete i samverkan med Energikontoret (Västra Götaland)
  - Forskningsprojekt om beslutsunderlag, verktyg och styrmedel för att nå ett klimatneutralt och konkurrenskraftigt Gävleborg 2050 (Gävleborg)
  - Medverkan i framtagning av den regionala utvecklingsstrategin (Kronoberg)

- a. Insatser och åtgärder där länsstyrelserna **bistår med finansiering**:
- Energikontorets deltagande i Energiintelligent Dalarna (Dalarna)
  - Klimatkommission Kronoberg i samverkan med Energikontor Sydost (Kronoberg)
  - Stöd till Framtidsvecka (Västernorrland)
  - Hyltes klimatområde (Halland)
  - Konferens om hållbart ledarskap och produktion (Halland)
  - Utbildningar inom Arena Bioenergi (Halland)
  - Broschyr om hållbarhetsarbetet i Halland (Halland)

## 8.9 Ekonomisk redovisning för 2010–2014

**Tabell 5. Ekonomisk redovisning avseende interna medel, 2010–2014<sup>19</sup>.**

Län	Kostnader 2010	Kostnader 2011	Kostnader 2012	Kostnader 2013	Kostnader 2014	Totala kostnader
Blekinge	560 401	523 354	814 350	1 177 300	1 548 000	4 623 405
Dalarna	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	5 000 000
Gotland	780 005	1 060 933	1 103 995	1 013 682	1 012 580	4 971 195
Gävleborg	562 242	1 199 963	1 230 963	850 723	981 573	4 825 464
Halland	774 000	979 000	1 143 000	887 000	682 000	4 465 000
Jämtland	44 845	820 243	942 470	1 385 555	715 164	3 908 277
Jönköping	605 402	1 012 792	1 106 813	914 932	854 744	4 494 683
Kalmar	532 737	1 617 828	1 180 088	1 310 704	752 178	5 393 535
Kronoberg	180 890	857 484	1 232 877	997 195	1 125 554	4 394 000
Norrbottnen	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	5 000 000
Skåne	1 137 514	1 531 498	1 807 171	1 699 342	1 700 000	7 875 525
Stockholm	0	2 126 205	1 570 535	1 750 748	2 007 512	7 455 000
Södermanland	475 000	725 000	1 720 291	1 254 464	999 844	5 174 599
Uppsala	710 636	1 774 225	1 001 915	908 125	575 977	4 970 878
Värmland	801 000	1 202 000	938 000	813 000	1 014 000	4 768 000
Västerbotten	554 657	1 113 015	354 114	765 542	1 300 570	4 087 898
Västernorrland	455 000	1 330 000	970 135	929 143	570 963	4 255 241
Västmanland	850 374	850 441	808 835	1 039 097	771 752	4 320 499
Västra Götaland	1 375 775	2 534 040	2 086 000	1 366 991	1 815 443	9 178 249
Örebro	173 789	1 186 036	1 168 082	1 148 181	1 307 529	4 983 617
Östergötland	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	5 000 000
<b>Summa:</b>	<b>13 574 267</b>	<b>25 444 057</b>	<b>24 179 634</b>	<b>23 211 724</b>	<b>22 735 383</b>	<b>13 574 267</b>

<sup>19</sup> Med interna medel avses främst länsstyrelsernas arbete med strategisk samordning och ledning samt vidareutveckling och genomförande av regionala klimat- och energistrategier, såsom exempelvis lönekostnader.

**Tabell 6. Ekonomisk redovisning avseende externa medel, 2010–2014<sup>20</sup>.**

Län	Kostnader 2010	Kostnader 2011	Kostnader 2012	Kostnader 2013	Kostnader 2014	Totala kostnader
Blekinge	0	72 000	475 550	566 600	759 438	1 873 588
Dalarna	100 000	500 000	300 000	300 000	300 000	1 500 000
Gotland	0	600 000	335 000	275 000	300 000	1 510 000
Gävleborg	0	544 427	263 879	247 981	318 427	1 374 714
Halland	337 000	417 000	341 000	544 000	487 000	2 126 000
Jämtland	0	0	55 000	1 304 723	1 232 000	2 591 723
Jönköping	119 790	535 347	312 480	518 730	540 338	2 026 685
Kalmar	0	622 424	150 507	110 000	383 830	1 266 761
Kronoberg	100 933	352 420	519 378	998 773	316 150	2 287 654
Norrbottnen	290 000	571 000	93 000	507 000	300 000	1 761 000
Skåne	59 708	1 671 280	525 115	501 000	562 000	3 319 103
Stockholm	0	1 275 000	500 000	270 000	1 500 000	3 545 000
Södermanland	0	589 400	121 139	426 170	295 044	1 431 753
Uppsala	128 055	190 700	241 376	589 760	379 316	1 529 207
Värmland	239 999	358 000	128 000	723 000	299 000	1 747 999
Västerbotten	96 933	638 793	572 617	496 497	607 262	2 412 102
Västernorrland	0	815 000	150 000	450 735	371 343	1 787 078
Västmanland	135 536	878 649	323 683	454 385	387 248	2 179 501
Västra Götaland	0	608 000	412 655	973 010	526 000	2 519 665
Örebro	0	611 937	194 602	120 000	589 844	1 516 383
Östergötland	175 000	406 000	75 000	525 000	279 689	1 460 689
<b>Summa:</b>	<b>1 782 954</b>	<b>12 257 377</b>	<b>6 089 981</b>	<b>10 902 364</b>	<b>10 733 929</b>	<b>41 766 605</b>

<sup>20</sup> Med externa medel avses främst bidrag till andra lokala och regionala aktörers medverkan i vidareutvecklingen av arbetet med regionala klimat- och energistrategier, såsom exempelvis utlysningar till olika projekt med koppling till den regionala klimat- och energistrategin.

## 8.10 Länens klimat-, energihushållnings- och förnybartmål

**Tabell 7. Energihushållnings-, förnybart- och klimat mål i olika län. Källa: Länsstyrelsens klimat- och energistrategier och rapporteringar. Energimyndighetens bearbetning**

	Klimatmål	Energihushållningsmål	Förnybartmål	Förnybartmål i transportsektorn
Blekinge	50 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990, per-capita max 3,5 ton produktions-baserade CO <sub>2</sub> ekv/capita	-20 % energianvändning 2020//1990 samt sektorsmål	80 % förnybar energi 2020 samt tekniskspecifika mål	30 % av fordon drivs av förnybar energi 2020 samt sektorspecifika mål
Dalarna	Över 20 % mindre växthusgasutsläpp 2020//2005, nästan 70 % mindre växthusgasutsläpp 2050//2005, 2tonCO <sub>2</sub> ekv/capita 2050 (konsumtion)	-25 % energiintensitet 2020//2005 utanför process-industrin, -50 % 2050 samt sektors-specifika mål	50 % förnybar energi 2020, 100 % förnybar 2050	Inget mål
Gotland	30 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 utanför ETS och markuttag	-25 % energiintensitet 2020//2008 samt sektorsmål för sten och cement	50 % förnybar energi 2020 samt teknik- och sektorspecifika mål	10 % av personbilar kan drivas med förnybara bränslen eller el 2020
Gävleborg	20 % mindre växthusgasutsläpp 2020//genomsnittet 2007–2008	-25 % energiintensitet 2020//2008	+5TWh förnybar energi i 2020//2008	20 % förnybar energi i transportsektorn 2020
Halland	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget mål
Jämtland	50 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 samt delmål på väg	-30 % energiintensitet 2020//1990 samt mål för transportsektorn	Öka export av förnybar energi med 25 % 2020//1990, självförsörjande i 2050 med åtminstone 9TWh förnybar energi	20 % förnybar i bensin, 35% i diesel och 50% i kollektiv trafik 2020 samt tekniskspecifika mål
Jönköping	30 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 utanför ETS, 10% mindre växthusgasutsläpp från transporter 2015//2002, 1tCO <sub>2</sub> /capita 2050 (produktion)	-30 % energiintensitet 2020//2008, mindre än 8TWh energi-användning i 2050 samt byggnads-specifika mål	50 % självförsörjande 2020 med sol, vind, kraftvärme och el samt byggnads-specifika mål	50 % av nya bilar och kollektivtrafiken drivs med fossilfria drivmedel 2020, oberoende fordonspark av fossila bränslen 2030 samt specifika mål
Kalmar	50 % mindre fossil CO <sub>2</sub> 2020//1990 samt sektorsmål	-20 % energiintensitet 2020//2007 samt byggnads-specifika mål	År 2030 är länets produktion av el från förnybara källor minst lika stor som konsumtionen av el samt andra mål	Inget mål
Kronoberg	2 ton fossil CO <sub>2</sub> /capita 2020 (produktion), 35 % mindre fossil CO <sub>2</sub> från trafik och arbetsfordon 2020//1990	-20 % el i byggnader och industri-processer 2020//1995	70 % förnybar energi 2020, självförsörjande med förnybar energi och exportinriktad 2050 samt mål om biogasproduktion	30 % förnybara fordonsbränslen inom vägtransporter 2020, användningen av fossila bränslen har upphört 2030 samt specifika mål



	Klimatmål	Energiushållningsmål	Förnybartmål	Förnybartmål i transportsektorn
Norrbottnen	Inget mål	Mindre energiintensitet 2020//2005 samt sektorsspecifika mål	+20% förnybar energi i 2020//2005 samt sektorsspecifika mål	10 % förnybar energi 2020
Skåne	30 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 utanför ETS	-10 % energianvändning 2020//genomsnitt 2001–2005	+6TWh förnybar el i 2020//2002 samt mål om biogasproduktion	Inget mål
Stockholm	19 % mindre växthusgasutsläpp 2020//2005 utanför ETS och 30 % 2020//2005 inom ETS, 30 % mindre energi-relaterade växthusgasutsläpp per capita 2020//2005 och 40 % 2030//2005	-20 % energiintensitet 2020//2008	90 % förnybar energiproduktion i 2020 (spetslastproduktion oräknad), 100 % i 2030	16 % förnybar energi 2020
Södermanland	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet	Inget regionalt mål, antagit det nationella målet
Uppsala	Mer än det nationella målet	Mer än det nationella målet	Mer än det nationella målet	Mer än det nationella målet
Värmland	Mer än riket 2020, klimatneutralitet 2030	-20 % energiintensitet 2020//2008	Andelen förnybar bränsleanvändning (exklusive el och fjärrvärme) ska öka, oberoende av fossila bränslen 2030 (för uppvärmning, värmeanvändning inom industrin, service och transporter)	Nationellt mål 2020, kvalitativt mål 2030
Västerbotten	27 % mindre växthusgasutsläpp utanför EU-ETS och markanvändning samt sektorsspecifika mål	Mål om egen verksamhet	Inget mål	Inget mål
Västernorrland	Kvalitativt mål (upphandling)	Kvalitativt mål	Kvalitativt mål	Kvalitativt mål
Västmanland	Samma som nationellt 2020 och 2050	-20 % energiintensitet 2020//2005-2008	50 % förnybar energi 2020	10 % förnybar energi 2020
Västra Götaland	40 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 utanför ETS och 80% 2030, 6tonCO <sub>2</sub> ekv per capita 2020 (konsumtion) och 2tonCO <sub>2</sub> ekv 2030	-25 % energiintensitet 2020//1990	60 % förnybar energi 2020 och oberoende av fossil energi i 2030	Inget mål
Örebro	25 % mindre växthusgasutsläpp 2020//2005, 25 % transport 2020//2005, 35 % energitillförsel 2020//2005	-20 % energiintensitet 2020//2008 samt sektors-specifika mål	60 % förnybar energi 2020 samt sektors- och teknikmål	20 % förnybar energi 2020 samt sektorsmål
Östergötland	Minst 27 % mindre växthusgasutsläpp 2020//1990 samt sektorsmål	Sektorsspecifika mål	Sektorsspecifika mål	Inget mål

## 8.11 Enkätfrågor till länsstyrelserna

### Planering

#### 1. Är Länsstyrelsen nöjd med utformningen av de instruktioner och stöd från centrala myndigheter som finns tillhanda för att arbeta fram en regional klimat- och energistrategi?

	5 – Mycket nöjd	4	3	2	1 – Inte alls nöjd	Vet ej/ kan inte bedöma
Skrivelser i länsstyrelsernas Regleringsbrev	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Instruktioner från Energimyndigheten för stöd till länsstyrelser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Stöd från centrala myndigheter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Handledning för ansökan om stöd i e-kanalen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annan instruktion eller annat stöd:						

#### 2. I vilken omfattning har Länsstyrelsen använt sig av följande underlag i arbetet med en regional klimat- och energistrategi?

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	Inte i så stor utsträckning	Inte alls	Vet ej/ kan inte bedöma
Statistik	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kartläggningar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Potentialbedömning per sektor	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Bidrag/input från aktörer i regionen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annat nämligen:						

#### 3. Hur har stödet till regionala klimat- och energistrategier använts till planering och framtagning av regional klimat- och energistrategi?

##### Stödet har använts till att ta fram underlag för att...

- Utvärdera länets potential eller Business as Usual-scenarier när det gäller energihushållning. Är underlag togs fram:  .....
- Utvärdera länets potential eller Business as Usual-scenarier när det gäller tillförsel av energi från förnybara källor. Är underlag togs fram:  .....
- Annat underlag, ange vilket samt år det togs fram:  .....
- Stödet har inte använts till att ta fram underlag

**4. Bygger Länsstyrelsens nuvarande regionala klimat- och energistrategi på tidigare regionala strategier? (T ex klimat- och energistrategier som utarbetades innan 2010)**

- Ja, nämligen dessa strategier:  .....
- Nej, vi har inte tagit fram en regional klimat- och energistrategi innan 2010
- Nej, vi har utarbetat en helt ny regional klimat- och energistrategi som inte bygger på tidigare klimat- och energistrategi

**5. Har målkonflikter och målsynergier identifierats som påverkat den regionala energi- och klimatstrategin? Om ja, har dessa analyserats och gett <I>avtryck</I> i energi- och klimatstrategin?**

- Ja. målkonflikter
- Ja. målsynergier
- Ja. både målkonflikter och målsynergier
- Nej. vare sig målkonflikter eller målsynergier

Ange exempel på konflikter och synergier (exempelvis inom miljömålsarbetet) och på vilket sätt det har gett avtryck i den regionala energi- och klimatstrategin:

**6. I vilken grad har Länsstyrelsen samarbetat med andra aktörer i utformningen av den regionala klimat- och energistrategin?**

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/ kan inte bedöma
Länsstyrelsen internt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra Länsstyrelser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunal förvaltning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunala bolag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Landstinget	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Regionförbund/ kommunförbund	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Näringsliv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Det regionala energikontoret	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Intresseorganisationer och ideella föreningar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Universitet/högskola/forskare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Centrala myndigheter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Allmänheten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**7. Hur har insatsområden prioriterats inom ramen för den regionala energi- och klimatstrategin? (Flera svar är möjliga)**

- Utifrån hinder för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, t.ex. brist på samverkan eller kunskap inom ett visst insatsområde.
- Utifrån utmaningar för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, t.ex. insatsområden där CO2-utsläpp är höga.
- Utifrån möjligheter för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, t.ex. att det finns engagerade samhällsaktörer inom ett visst insatsområde.
- Utifrån förutsättningar för länets arbete med energiomställning och minskad klimatpåverkan, t.ex. potential i naturresurser såsom skog, vatten och vind.
- Utifrån den regionala energi- och klimatstatistiken.
- Utifrån de regionala miljömålen.
- Annat, ange hur prioriteringar har gjorts:  .....
- Inga prioriteringar har gjorts inom ramen för energi- och klimatstrategin.

**8. Täcker målen i den regionala energi- och klimatstrategin in alla insatsområden som länet valt att prioritera?**

- Ja
- Nej
- Till viss del. Vänligen, specificera vilka:  .....
- Vet ej/kan inte bedöma

**9. Har länet beslutat om åtgärdsplaner eller motsvarande inom ramen för den regionala klimat- och energistrategin?**

- Ja, sedan år:
- Nej
- Arbete pågår, sedan år:  .....
- Vet ej / kan inte bedöma

**10. I hur stor utsträckning är åtgärder och insatser kopplade till det regionala klimat- och energistrategiska arbetet förankrade bland länets aktörer? </b>**

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/ kan inte bedöma
Länsstyrelsen internt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra Länsstyrelser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunal förvaltning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunala bolag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Landstinget	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Regionförbund/kommunförbund	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Näringsliv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Det regionala energikontoret	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Intresseorganisationer och ideella föreningar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Universitet/högskola/forskare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Centrala myndigheter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Allmänheten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**11. Är organisationer/aktörer som deltagit i framtagandet av den regionala energi- och klimatstrategin ansvariga för delar av dess utförande?**

- Ja, samtliga. Ange exempel:  .....
- Mer än ca 75% av dem. Ange exempel:  .....
- Mer än ca 50% av dem. Ange exempel:  .....
- Mindre än 50% av dem. Ange exempel:  .....
- Nej, inga.

**12. I vilken grad är ditt läns målsättningar i den regionala klimat- och energistrategin är utmanande (per område)?**

	5 – Mycket stor utmaning	4	3	2	1 – inte alls någon utmaning	Vet ej / kan inte bedöma
Minskade utsläpp av växthusgaser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Förnybar energi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Energihushållning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annat, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**13. I vilken grad är det troligt att nå de satta målsättningarna inom utsatt tid?**

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/kan inte bedöma
Minskade utsläpp av växthusgaser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Förnybar energi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Energihushållning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annat, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**Åtgärder**

**14. Samarbetar Länsstyrelsen med andra aktörer i genomförandet av den regionala klimat- och energistrategin? Vänligen svara per område.**

	Fysisk planering och energidistribution	Transporter	Energi-effektivisering	Förnybar energi	Jordbruk och skogsbruk	Beteende och konsumtion	Miljödriven tillväxt	Vi har inget samarbete
Länsstyrelsen internt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra Länsstyrelser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunal förvaltning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunala bolag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Landstinget	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Regionförbund/kommunförbund	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Näringsliv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Det regionala energikontoret	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Intresseorganisationer och ideella föreningar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Universitet/högskola/forskare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Centrala myndigheter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Allmänheten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**15. I vilken grad samarbetar Länsstyrelsen med andra länsstyrelser inom ramen för arbetet med regionala klimat- och energistrategier?**

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I liten grad	Inte alls	Vet ej/kan inte bedöma
Genom nationella nätverk som Länsstyrelsernas Energi- och Klimatsamordning (LEKS)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Genom nätverk där ett fåtal länsstyrelser ingår	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
I projekt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annat, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**Uppföljning och utvärdering**

**16. Är uppföljning och utvärdering planerad och/eller genomförd i de olika områdena?**

	Ja, planerad	Nej, inte planerad	Ja, genomförd	Nej, inte genomförd	Vet ej/kan inte bedöma	Vi har ingen åtgärd/insats inom detta område
Fysisk planering och energidistribution	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Transporter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Energieffektivisering	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Förnybar energi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Jordbruk och skogsbruk	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Beteende och konsumtion	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Miljödriven tillväxt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**17. I vilken utsträckning har önskvärda resultat uppnåtts gentemot målsättningen?**

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/kan inte bedöma
Minskade utsläpp av växthusgaser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Förnybar energi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Energihushållning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Annat, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**18. I vilken utsträckning har samarbetsaktörer tagit del av uppföljnings- och utvärderingsresultat?**

	I mycket stor utsträckning	I stor utsträckning	I viss utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej/ kan inte bedöma
Länsstyrelsen internt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra Länsstyrelser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunal förvaltning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kommunala bolag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Landstinget	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Regionförbund/ kommunförbund	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Näringsliv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Det regionala energikontoret	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Intresseorganisationer och ideella föreningar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Universitet/högskola/ forskare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Centrala myndigheter	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Allmänheten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andra, nämligen:	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

**19. Hur kommunicerar Länsstyrelsen resultat och effekter av arbetet med den regionala energi- och klimatstrategin? (Flera svar möjliga)**

Via Länsstyrelsens externa webbplats	<input type="checkbox"/>
Via Länsstyrelsens Energi- och klimatsamordnings (LEKS) externa webbplats	<input type="checkbox"/>
Via Länsstyrelsens nyhetsbrev	<input type="checkbox"/>
Via debattartiklar	<input type="checkbox"/>
Tillfällen då Länsstyrelsen erbjuder medialt utrymme	<input type="checkbox"/>
Vid Länsstyrelsens möten med externa parter så nämns energi- och klimatarbetet	<input type="checkbox"/>
Länsstyrelsens årsredovisning	<input type="checkbox"/>
Konferenser	<input type="checkbox"/>
Sociala medier, såsom Twitter och Facebook	<input type="checkbox"/>
Annat, nämligen:	<input type="checkbox"/>



**20. Nämn de tre främsta framgångsfaktorerna för att nå önskade målsättningar:**

- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....

**21. Vilka är de fortsatt främsta hindren eller utmaningarna för Länsstyrelsens regionala klimat- och energistrategiska arbete?:**

- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....
- 4 .....
- 5 .....

**22. Vilken är Länsstyrelsens främsta roll i länets arbete framöver med det regionala klimat- och energistrategiska arbetet?**

.....  
.....  
.....

**23. Bör Länsstyrelsernas uppdrag vad gäller regionala klimat- och energistrategiska strategier förändras och i så fall hur?**

.....  
.....  
.....

**24. Plats för övriga kommentarer**

.....  
.....  
.....

## 8.12 Intervjuguide Länsstyrelserna

Nyckelord: Hur, varför, berätta mera

### Planering

Tillgång till statistik och potentialbedömningar

- Tillgång till statistik och potentialbedömningar – Är du nöjd med nuvarande tillgång eller behöver tillgång förbättras? Bli billigare? Mer enhetliga i landet?

### Ambitionsnivå av mål

- Se enkätfråga om utmanande mål och genomförbarhet – hur kan mål vara väldigt utmanande och samtidigt genomförbara? Om inte genomförbara alternativt utmanande, varför och hur? Om genomförbara alternativt utmanande, varför och hur?
- Har synen på målens ambitionsnivå förändrats över tid? Om, varför och hur? Vad har påverkat ambitionsnivåerna i målen?
- Om målkonflikter och synergier har identifierats: hur då, berätta mer. Hur hanteras de?

### Prioritering av insatsområde och/eller sektorer

- Varför har de gjort vald prioritering? Baserat på lokala förutsättningar?
- Berätta gärna hur prioriteringsarbetet fungerat. Vad har varit lätt? Vad har varit eventuella stötestenar? Kan ni ge exempel på vad som har prioriterats bort? (Har prioriteringar gjorts i tillräcklig grad?)

### Prioritering av sektorer

- Varför prioriteras vissa sektorer? (Del av regional industripolitik etc?)

### Utveckling av framtida styrning

- Borde länet i framtiden arbeta på samma sätt som idag? Finns det behov av mer statlig styrning? Hur skulle den i sådana fall ta sig uttryck?
- Borde styrningen utvecklas på något annat sätt?
- Finns det behov av utvecklat *stöd* ifrån staten? Om ja, vilket sorts stöd?
- Hur har länsledningen involverats i arbetet?

### Genomförande

Utveckling av arbete över tid

- Hur har länsstyrelsens arbete utvecklats över tid? Vad kommer sig förändring av?

## **Samverkan**

- Hur har länsstyrelsen samverkat med andra aktörer?
- Har samverkan utvecklats över tid?
- Saknas någon typ av aktör? Hur kommer det sig?
- Vad är responsen från andra aktörer? Om dåligt, försöker de påverka eller inte?
- Om skillnad mellan samarbete mellan aktörsgrupper, exempelvis allmänheten och näringsliv, varför? Hur kommer det sig?
- Ansvar per åtgärd, hur gick fördelningen till? Hur landade ni i den ansvarsfördelning ni har?
- Allmänheten – fråga och resonera. Hur involveras de? Borde de involveras mer? Förslag på hur?

Är de regionala klimat- och energistrategierna förankrade inte enbart hos länsledningen men också hos andra tunga regionala aktörers ledningsgrupper (Regionförbund och Energikontor exempelvis)? Har alla beslutat om samma strategi?

## **Påverkan inom Länsstyrelsen**

- Har stödets användning spillt över till andra sakområden inom länsstyrelserna?
- Hur har stödet möjliggjort för intensifiering av att arbeta med energi och klimatfrågor inom miljöprövning och tillsyn, regional samhällsplanering, regionala tillväxtnfrågor och landsbygdsfrågor? Gärna samla upp goda exempel från dessa fyra sakområden som länsstyrelserna arbetar med. Kanske har något län arbetat mer med någon av de fyra, då fokusera på det?
- Har länsstyrelsen inkorporerat målen i länsstyrelsens verksamhet i andra sektorer? Om, hur. Om inte, varför?

## **Uppföljning och utvärdering**

- Vad har stödet tillfört (som inte hade hänt annars)?
- Energieffektiviseringsresultat och minskad klimatpåverkan per område, vad har de följt upp? Vad visar resultaten (i stora drag)?
- Fråga om andra resultat såsom de resultatmål de själva satt upp.
- Vilka är de främsta lärdomarna och erfarenheterna?
- Fråga om goda exempel (inom område, metod, samverkan)
- Finns behov av enhetlig uppföljning i landet?

### **8.13 Intervjuguide Energikontor**

- 1a. Vilka är de viktigaste aktörerna att ingå i det regionala klimat och energistrategiska arbetet i länet?
- 1b. Har länsstyrelsen samarbetat med dessa i planering av den regionala klimat- och energistrategin?
- 1c. Har länsstyrelsen samarbetat med dessa i genomförandet av den regionala klimat- och energistrategin?
2. I vilken form har samarbetet skett i planering respektive genomförande? Anser du att samarbetet skett i tillräcklig omfattning?
3. I hur stor utsträckning är åtgärder och insatser kopplade till det regionala klimat- och energistrategiska arbetet förankrade hos det regionala energikontoret?
4. Är organisationer/aktörer som deltagit i framtagandet av den regionala energi- och klimatstrategin ansvariga för delar av dess utförande? Fokusera gärna på korta exempel, den exakta procentsatsen i sig är inte så viktig.
5. Finns en insats/åtgärdsplan kopplad till den regionala klimat- och energistrategin?
6. I vilken grad är länets målsättningar i den regionala klimat- och energistrategin utmanande (per område)?
7. I vilken grad är det troligt att nå de satta målsättningarna inom utsatt tid?
8. Finns något område du anser att det saknas mål inom?
9. Nämn de tre främsta framgångsfaktorerna för att nå önskade målsättningar:
10. Vilka är de fortsatt främsta hindren eller utmaningarna för Länsstyrelsens regionala klimat- och energistrategiska arbete?:
11. Vilken är Länsstyrelsens främsta roll i länets arbete framöver med det regionala klimat- och energistrategiska arbetet?

### **8.14 Om de länsvisa sammanställningarna**

Enligt instruktion i länsstyrelsernas regleringsbrev rapporterade respektive länsstyrelse sitt arbete med regionala klimat- och energistrategier till Energimyndigheten den 31 januari 2015. Rapporteringen till Energimyndigheten bestod av två delar:

- Del ett. De länsvisa sammanställningarna ger information om arbetets utveckling, ambitionsnivåer och konkret resultat under perioden 2010–2014. Länsstyrelserna granskade sammanställningen av sitt arbete med regionala klimat- och energistrategier under 2010–2014.
- Del två. Länsstyrelserna gavs möjlighet att beskriva hur länsstyrelsen har arbetat med sitt uppdrag avseende energi- och klimatstrategier under år 2014. Länsstyrelserna gjorde detta genom att beskriva deras arbete kopplat till uppdraget att arbeta med regionala klimat- och energistrategier, som specificeras i länsstyrelsernas regleringsbrev.

Nedan presenteras hur materialet från dokument, enkät- och intervjuvar samt länsstyrelsernas rapportering har sammanställts i de länsvisa sammanställningarna.

## Ambitionsnivåer

De regionala klimat- och energistrategiernas mål inom olika områden anges i den länsvisa sammanställningen. Målsättningar som specificeras i de regionala klimat- och energistrategierna har lyfts in i de länsvisa sammanställningarna. Länsstyrelserna gavs därefter möjlighet att resonera kring hur utmanande och nåbara målen är, exempelvis genom att presentera statistik som visar länets förutsättningar, potentialer, måluppföljning och befintliga åtgärder. Utöver att synliggöra länens utformning och nivå på klimat-, förnybart- och energieffektiviseringsmål synliggör tabellen även hur utmanande och nåbart målen bedöms vara. Det är svårt att bedöma om länsstyrelsernas målssättning är ambitiös utan att ha kännedom om länets särskilda problembild och förutsättningar. Tabellen nedan visar hur ambitionsnivåer presenteras för respektive län i de länsvisa sammanställningarna.

### Utformning av tabellen över ambitionsnivåer i de länsvisa sammanställningarna

Län	Mål	Måluppfyllelse (länets bedömning om mål kommer att nås, om mål är utmanande och om åtgärder gett önskat resultat)
Klimat		
Energihushållning		
Förnybar energi		
Övriga mål <sup>1</sup>		

<sup>1</sup> Exempelvis inom transport, fysisk planering, hållbar tillväxt, sysselsättning, samverkan, utbildning, demokratiskt engagemang, konsumtion, klimatanpassning, fossilt oberoende, självförsörjning.

## Arbetets utveckling

Tabellen nedan visar hur arbetets utveckling har sammanställts och presenterats för respektive län. Materialet från dokument, enkäter och intervjuer har bearbetats utifrån olika aspekter som anges i tabellen. De aspekter som lyfts fram i tabellen är sådant som Energimyndigheten och Naturvårdsverket anser har varit framträdande i länsstyrelsernas uppdrag att arbeta med regionala klimat- och energistrategier såsom att utarbeta en regional klimat- och energistrategi, åtgärdsplan eller motsvarande och även arbeta för att följa upp arbetet.

Länsstyrelserna har sedan fått möjlighet att komplettera tabellen i sin slutrapportering till Energimyndigheten.

## Utformning av tabellen över arbetets utveckling i de länsvisa sammanställningarna

Vision	Mål	Åtgärdsplan eller motsvarande	Prioritering	Potentialer	Statistik, uppföljning & utvärdering	Samverkan
Vision för den regionala klimat- och energistrategin	Målkonflikter och synergier beaktas inom ramen för strategiarbetet	Länet beslutat om åtgärdsplaner eller motsvarande	Prioritering av insatsområden har gjorts utifrån exempelvis	Underlag som använts, såsom kartläggningar, potentialbedömningar avseende	Uppföljning är planerad och/eller genomförd för olika insatsområden	Samverkan i utformning av den regionala klimat- och energistrategin
Strategi beslutad av länsledning och eventuellt övriga regionala och lokala aktörer	Utmanande och nåbara mål Mål täcker de insatsområden som länet har valt att prioritera	Utgår från länets mål, utmaningar och möjligheter som specificeras i strategiarbetet	hinder, utmaningar, möjligheter, förutsättningar, regional energistatistik och miljömålen.	exempelvis energihushållning och produktion av förnybar energi, statistik, input från aktörer	Det finns ett systematiskt sätt att följa upp energi- och klimatstatistik, exempelvis energibalanser	Samverkan i genomförande av den regionala klimat- och energistrategin
	Integrering i övriga sakområden inom länsstyrelserna	Insatser och åtgärder är förankrade bland länets aktörer			Revidering av strategi och åtgärdsplaner	Samverkan i uppföljning av den regionala klimat- och energistrategin
		Ansvarsfördelning och tidssatta insatser och åtgärder			Kommunikation av resultat och effekter genomförs	

## Konkret resultat

I de länsvisa sammanställningarna redovisar länsstyrelserna insatser och åtgärder inom åtta olika insatsområden; transporter och fysisk planering, bostäder lokaler inklusive service och handel, industri, förnybar energi och energidistribution, jordbruk och skogsbruk, beteende och konsumtion, miljödriven tillväxt samt tvärsektorieellt arbete. Denna indelning har använts baserat på att det är den indelning som Länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning använder.<sup>21</sup> Samtliga länsstyrelser har blivit tillfrågade att ange alla insatser och åtgärder som genomförts inom ramen för länsstyrelsens arbete med regionala klimat- och energistrategier. Fokus var att länsstyrelserna skulle ange insatser och åtgärder som genomförts inom ramen för länsstyrelsens klimat- och energistrategiska arbete.

Tabellen nedan visar hur länsstyrelserna rapporterade insatser och åtgärder samt hur insatser och åtgärder presenteras för respektive län i de länsvisa sammanställningarna. I anslutning till tabellen har respektive länsstyrelse även angett beskrivningar om vilket konkret resultat som insatserna och åtgärderna har lett till per insatsområde.

<sup>21</sup> Hänvisa till LEKS: hemsida där det anges insatsområden.

Insatsområde	Åtgärd	År	Utbildning, kunskaps- överföring	Vägledning, verktyg	Nätverk	Deltagande i projekt	Finansiering
Transporter och fysisk planering							
Bostäder och lokaler inkl. service/handel							
Industri							
Förnybar energi och energidistribution							
Jord- och skogsbruk							
Beteende, konsumtion							
Miljödriven tillväxt							
Tvärsektoriellt arbete							

## 8.15 Länsvisa sammanställningar

De länsvisa sammanställningar som respektive län har granskat och skickat in till Energimyndigheten den 31 januari 2015 presenteras i en sidobilaga, 8.15 Länsvisa sammanställningar.

### **Ett hållbart energisystem gynnar samhället**

Energimyndigheten arbetar för ett hållbart energisystem, som förenar ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet.

Vi utvecklar och förmedlar kunskap om effektivare energi-användning och andra energifrågor till hushåll, företag och myndigheter.

Förnybara energikällor får utvecklingsstöd, liksom smarta elnät och framtidens fordon och bränslen. Svenskt näringsliv får möjligheter till tillväxt genom att förverkliga sina innovationer och nya affärsidéer.

Vi deltar i internationella samarbeten för att nå klimatmålen, och hanterar olika styrmedel som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter. Vi tar dessutom fram nationella analyser och prognoser, samt Sveriges officiella statistik på energiområdet.

Alla rapporter från Energimyndigheten finns tillgängliga på myndighetens webbplats [www.energimyndigheten.se](http://www.energimyndigheten.se).



Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna  
Telefon 016-544 20 00, Fax 016-544 20 99  
E-post [registrator@energimyndigheten.se](mailto:registrator@energimyndigheten.se)  
[www.energimyndigheten.se](http://www.energimyndigheten.se)